

Slaktkropparnas kvalitet i ekologisk uppfödning 2006

En sammanställning av slaktresultat för
ekologiskt uppfödda ungnöt, kalvar, lamm
och svin slaktade 2006

ekokött^{TM}
Sveriges ekologiska köttproducenter

Förord

Detta kompendium innehåller slaktstatistik över ekologiskt uppfödda och KRAV-godkända djur som slaktats år 2006 på svenska slakterier. Alla Sveriges kontrollslakterier ingår i sammanställningen som täcker ca 95% av alla slaktdjur från KRAV-godkända besättningar av djurslagen nötkreatur, lamm och svin.

Ekokött har tagit fram dessa data sedan 1998 vilket gör det möjligt att avläsa trenden år från år för att se om önskvärda förbättringar har skett. När det gäller lamm och nötkreatur har SJV numera en bättre metod att skilja ut de ekologiska slaktdjuren, varför årets resultat inte är helt jämförbart med tidigare år. Resultat för ekologiska slaktsvin påverkas inte då dessa som tidigare hämtas direkt från Scan.

Årets upplaga av slaktstatistiken innehåller liksom föregående år bearbetade data vad gäller vikter och klassning för nötkreatur, lamm och gris. Även KRAV-slaktens fördelning över året redovisas. För nötkreatur finns även rasjämförelser över slaktade ungnöt, tack vare utnyttjande och samkörning med CDB-registret. För tredje året redovisas även sjukdomsstatistik för ekologiskt uppfödda lamm, nötkreatur och svin, baserad på de besiktningsanmärkningar som registreras vid slakten.

Slaktstatistiken skall ge ett underlag för rådgivningen till ekologiska djuruppfödare och vara en kunskapskälla för den enskilde lantbrukaren i dennes produktionsplanering för ekologisk köttproduktion.

Arbetet med datainsamling, statistisk bearbetning samt författandet av detta kompendium har utförts av Ylva Åkerfeldt, Maria Alarik, Titti Strömne, Victoria Olsson och Stina Stabo på uppdrag av Ekokött, Sveriges ekologiska köttproducenter ek för.

Förutom denna tryckta rapport finns rapporten på Ekokötts hemsida, www.ekokott.se.

Kompendiet skickas till berörda rådgivare samt slakterier, och kan beställas från Ekokött, Box 412, 751 06 Uppsala, tel. 018-56 04 00 eller via hemsidan www.ekokott.se.

Projektet har finansierats inom ramen för det svenska landsbygdsprogrammet med medel från EU och Sverige gemensamt.

Uppsala i april 2008

Maria Alarik
Verksamhetsledare Ekokött ek för

Innehållsförteckning

Inledning	1
Kvalitetsgränser och KRAV-tillägg	2
Metod	3
Slaktresultat lamm	4
Klassning.....	5
Vikter	5
Jämförelse med totala lammslakten.....	5
Fördelning på formklasser och fettgrupper	6
Veckoslakt.....	6
Besiktningssanmärkningar.....	7
Slaktresultat kalv	8
Klassning.....	8
Vikter	9
Jämförelse med totala kalvslakten	9
Fördelning på formklasser och fettgrupper	9
Köttfärg.....	10
Veckoslakt.....	10
Besiktningssanmärkningar.....	11
Slaktresultat ungnöt	12
Klassning.....	13
Vikter	13
Jämförelse med totala ungnötsslakten	14
Fördelning på formklasser och fettgrupper	14
Veckoslakt.....	17
Besiktningssanmärkningar.....	18
Rasjämförelser ungnöt	19
Jämförelse mellan rasgrupper.....	20
Tung kötttras	21
Lätt kötttras.....	22
Mjölkraser	24
Korsningsdjur.....	26
Slaktresultat slaktsvin	28
Klassning.....	29
Vikter	30
Jämförelse med konventionella slaktsvin	31
Fördelning på köttprocent.....	31
Veckoslakt.....	32
Besiktningssanmärkningar.....	33
Sammanfattning	35
Lamm.....	35
Kalv.....	35
Ungnöt.....	36
Rasjämförelser ungnöt	36
Slaktsvin	37
Sjukdomar	38

Inledning

Sammanställning av slaktresultat i ekologisk produktion för 2006 innefattar liksom tidigare år vikt, formklass och fettgrupp för ekologiska lamm, mellankalvar och nötkreatur, samt vikt och köttprocent för grisar. Bland nötkreaturen redovisas de fyra ungnötskategorierna ungtjur, stut, kviga och ungko. I rapporten visas också hur stor andel av slaktdjuret som har en slaktkvalitet som kan berättiga till KRAV-tillägg på flera nivåer, samt orsakerna till att en del djur faller utanför gränserna för KRAV-tillägg. För att bedöma hur väl de ekologiskt uppfödda djuren hävdar sig kvalitetsmässigt i jämförelse med konventionellt producerade djur har vi gjort jämförelser med utfallet i den totala slakten där detta varit möjligt.

Från och med 2002 omfattar slaktstatistiken för ungnöt även jämförelser mellan rasgrupper. Egenskapen köttfärg hos KRAV-uppfödda mellankalvar finns, liksom de fyra föregående åren, med i statistiken. Dessutom redovisas ”puckelalmanackan”, d.v.s. antalet slaktade djur per vecka för de olika djurslagen. Sjukdomsanmärkningar i slakten för ekologiskt uppfödda lamm, nötkreatur och svin redovisas nu för tredje året i följd.

Syftet med undersökningen är att fortlöpande göra sammanställningar av statistik från slakten av ekologiskt uppfödda och slaktade djur, för att se hur slaktkvaliteten överensstämmer med rådande betalningssystem, hur väl de ekologiska djuren klarar konkurrensen med konventionellt uppfödda slaktdjur, samt hur produktionstekniken som kan avläsas i slaktkroppskvalitet förändras och förhoppningsvis förbättras inom ekologisk uppfödning. Det sker också kontinuerligt regel­skärpningar inom KRAV och anpassningar till EU:s regelverk som gör att produktionsförutsätt­ningarna beträffande t ex foder ändras. Hur detta påverkar slaktkroppskvaliteten kan man se i statistiken och därmed kan rådgivningen styra upp produktionen i önskvärd riktning. Kontinuerliga sammanställningar över sjukdomsanmärkningar vid slakt kan ge information om hur de ekologiska djuren står sig hälsomässigt jämfört med de konventionella, och ge underlag till vilka insatser som bör göras för att ytterligare förbättra djurhälsan i de ekologiska besättningarna. Den enskilda lantbrukaren ska även kunna ha användning av rapporten vid analys av den egna produktionen.

Det är endast ungdjur som säljs som KRAV-märkt kött som ingår, det vill säga lamm, ungnöt och slaktsvin. Vuxna slaktdjur ger inget eller lågt KRAV-tillägg. Mellankalv har numera inget KRAV-tillägg i Scans notering, men består ändå av en relativt stor grupp djur som ofta säljs direkt till kund genom riktad försäljning och återfinns därför i statistiken för att kunna jämföra med tidigare år. Numera kan även ekologiska djur certifieras enligt EU:s regler, men under 2006 var det ännu inte aktuellt i någon betydande omfattning. Därför är urvalet gjort utifrån KRAV:s register över certifierade djurhållare.

Kvalitetsgränser och KRAV-tillägg

Analyserna har utgått från de slaktkvaliteter som ger de högsta och i förekommande fall näst högsta KRAV-tilläggen på avräkningspriset i föreningsslakten. Orsaken till att föreningsslaktens kvalitetsgränser används i analyserna är att den största andelen ekologiskt producerat kött som säljs till handeln slaktas av dem, och att dessa gränser speglar vilka kvaliteter som efterfrågas mest inom handeln.

Kvalitetsgränserna för KRAV-godkänt kött under år 2006 jämfört med 2005 har inte ändrats för lamm. Vid årsskiftet 2004/2005 skedde stora förändringar i kvalitetskriterierna för KRAV-tilläggen för ungnöt. Däremot har ingen ändring gjorts mellan åren 2005 och 2006. Det finns bara ett KRAV-tillägg för ungnöt som betalats för djur 250-399,9 kg, formklass E+ till O- och fettklass 2- till 4+.

För grisarna har KRAV-tilläggen följt viktsintervallet för bäst betalda viktgrupp och intervallet som anges i tabell 1 är det som gällt under större delen av 2005 förutom under julslakten och en period under försommaren då den övre viktgränsen var två kilo högre. Spannet i kilo mellan lägsta och högsta viktgräns var två kilo mindre än under 2005. För slaktsvin med 55 % kött eller mer, men max 5 kg tyngre eller lättare än bäst betalda viktgrupp, utgår också högsta KRAV-tillägg men med 50 öres avdrag för varje högre eller lägre kilo. För näst högsta KRAV-tillägg är kvalitetsgränserna desamma som året innan. För de ekologiska slaktsvin som inte klarar gränserna för något av dessa kvalitetskrav utgår ett mindre tillägg.

För mellankalv har inget KRAV-tillägg betalats ut på många år. Motivet att föda upp ekologisk mellankalv kan vara att man säljer på en nischmarknad mer eller mindre direkt till kund och att man på så sätt ändå kan få merbetalning för djuren. Vi har valt kvalitetsgränser för våra beräkningar utifrån vad som gäller för Bäst betalda i Scans notering, då dessa bör spegla den kvalitet som marknaden efterfrågar. Det är kalvar med vikter 120-154,9 kg, formklass E+ till P+ och fettgrupperna 2- till 3-. När det gäller fettgrupperna har vi dock inkluderat även de klasser som ger ett mindre avdrag (30-35 öre/kg) vilket gör att intervallet blir 1- till 3. Kvalitetskriterierna är oförändrade jämfört med 2005 förutom viktintervallet där lägsta vikt är höjd från 115 till 120 kg.

Tabell 1. Kvalitetsgränser som ger KRAV-tillägg inom Scan 2006. Källa: Scan

Djurslag	Kvalitetsgränser 2006
Lamm	14 -25,9 kg, 2- till 3, E+ till O
Ungnöt	250-399,9 kg, 2- till 4+, E+ till O-
Slaktsvin	
Högsta tillägg	73-92,9 kg, 55-%
Näst högsta tillägg	73-94,9 kg, 53-54 %
Lägsta tillägg	Övrig kvalitet

Metod

Årets slaktkvalitetsstudier bygger som vanligt på data från Jordbruksverkets sammanställning av slaktstatistik från landets samtliga kontrollslakterier. Dessa siffror matchas mot en lista från KRAV på uppfödare av kravdjur av olika djurslag. Numera kan även ekologiska djur certifieras enligt EU:s regler, men under 2006 var det ännu inte aktuellt i någon betydande omfattning.

Slaktresultat i form av klassning, fettgrupper, köttfärg, vikter och slaktvecka samt sjukdomsmärkningar vid slakt för ekologiska slaktdjur hämtades från Jordbruksverket. Jämförelseresultat för den totala slakten hämtades från Jordbruksverkets sammanställningar.

Sedan förra årets sammanställning har Jordbruksverket bytt både datasystem och personal. Det resulterade i ett något större antal lamm och framför allt ett mindre antal ungnöt jämfört med tidigare år. En utredning i samarbete med SJV visade att skillnaden i antal ungnöt berodde på att man tidigare inte kunnat skilja bort de djur som fötts i en ekologisk besättning men vidareuppfötts konventionellt, vilket det nya systemet kan göra. Det är framför allt antalet handjur av mjölkras som påverkats, vilket överensstämmer med verkligheten då många ekologiska mjölkgårdar säljer sina tjurkalvar till konventionell uppfödning. Vad gäller lammen har vi inte hittat något systematiskt fel, men där är skillnaden i antal å andra sidan mycket liten. Eftersom urvalet av djur inte överensstämmer helt väljer vi att i årets upplaga vara försiktiga med jämförelser med tidigare perioder.

Ett undantag är dock uppgifterna för slaktsvin där matchningen mellan KRAV:s och SJV:s filer varken nu eller tidigare år blir fullständig. Där använder vi som tidigare istället Scans data som är sorterade efter KRAV-stämplade och ej KRAV-stämplade djur och som innehåller uppskattningsvis åtminstone 90 % av alla KRAV-slaktade grisar. Det fåtal grisar som slaktas vid privata slakterier ingår därför ej i statistiken.

För att identifiera rasen på de slaktade nötkreaturen har samkörning med CDB-data gjorts, och detta har givit slaktuppgifter dels för rasgrupperna tung kötttras, lätt kötttras, korsning, mjölkras och lantras samt för varje enskild ras. Allt detta samlas ihop utan att de enskilda uppfödarnas eller slakteriernas resultat syns i data, och sedan görs beräkningar av medeltal och spridningar för alla olika djurslag och kategorier.

Slaktresultaten i undersökningen beräknas omfatta omkring 95 procent av det totala antalet ekologiskt uppfödda ungnöt, lamm och slaktsvin som slaktades 2006 i Sverige. Om inget annat anges är Jordbruksverket källan i rapportens tabeller och diagram.

Tabell 2. Formklasser och fettgrupper samt siffrvärden som använts för beräkning av genomsnitt

Formklasser	Formklasser i siffror	Fettgrupper	Fettgrupper i siffror
E+	15	1-	1
E	14	1	2
E-	13	1+	3
U+	12	2-	4
U	11	2	5
U-	10	2+	6
R+	9	3-	7
R	8	3	8
R-	7	3+	9
O+	6	4-	10
O	5	4	11
O-	4	4+	12
P+	3	5-	13
P	2	5	14
P-	1	5+	15

Slaktresultat lamm

Under 2006 slaktades ca 13 400 KRAV-lamm, vilket visar att trenden med ökad slakt av ekologiska lamm fortsätter. Ökade gjorde också antalet konventionellt slaktade lamm. Drygt 183 000 konventionella lamm slaktades under 2006, vilket är en ökning med drygt 5 000 jämfört med föregående år. KRAV-lammens andel blev således 7,3 %. Därmed närmar sig lammen det mål regeringen satt upp om att minst 10 % av alla lamm till slakt ska finnas i certifierad produktion 2010.

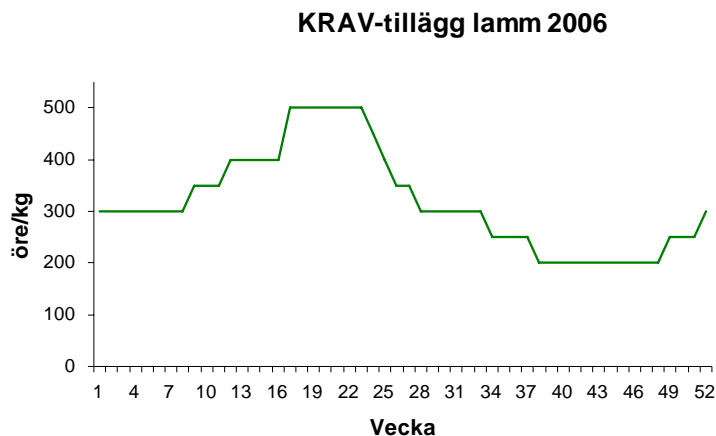
Får fanns år 2006 vid 9 200 företag, enligt Jordbruksstatistisk årsbok 2007, vilket är en ökning med 20 % jämfört med 2005. Av dessa besättningar var 228 anslutna till KRAV. Andelen tackor anslutna till KRAV är i stort sett oförändrad (13 627 st) jämfört med föregående år. Den genomsnittliga fårbesättningen, konventionell som ekologisk, var 27 vuxna djur år 2006. Tabell 3 visar även att medelantalet tackor per KRAV-ansluten besättning är oförändrat och att de ekologiska besättningarna oftast är betydligt större än genomsnittsbesättningen.

Tabell 3. Utveckling av antalet KRAV-anslutna besättningar och besättningsstorlek enligt KRAV:s uppgifter under åren 2002-2006. Källa: KRAV

År	2002	2003	2004	2005	2006
Besättningar	298	284	263	237	228
Tackor/besättning	53	57	59	59	60

Tyvärre tecknade inte slakterierna några nya KRAV-kontrakt för lamm under 2006. Besättningar utan KRAV-kontrakt blev därför utan KRAV-tillägget. En del av de KRAV-uppfödda lammen slaktades konventionellt och såldes därmed som konventionellt lammkött. Det var också en betydande andel av de djur som såldes till Scan med KRAV-tillägg som sedan såldes vidare som konventionellt kött. Anledningen till detta är enligt Scan att efterfrågan på ekologiskt lammkött är liten, medan andra aktörer som till exempel Gröna Lammet och Bonnakött uppger att efterfrågan på deras ekologiska lammkött är mycket god.

Kvalitetsgränserna för KRAV-godkända lamm har inte ändrats mellan år 2005 och 2006. För att få KRAV-tillägg måste lammens slaktvikt vara mellan 14 och 25,9 kg, formklassen mellan O och E+ samt fettgruppen mellan 2- och 3. I diagram 1 syns att KRAV-tillägget har varierat mellan 2,00 kr och 5,00 kr över året. KRAV-tillägget följer avräkningspriset i övrigt och är som högst under våren/försommaren för att sedan minska under hösten. Det genomsnittliga tillägget per vecka har varit 3,18 kr/kg under 2006, att jämföra med 3,22 kr/kg under 2005 och 3,34 kr/kg under 2004. Minskningen beror troligtvis på slakteriernas svårighet att avsätta allt KRAV-lammkött som ekologiskt med tillhörande merpris.

Diagram 1. KRAV-tilläggets storlek för lamm vecka för vecka under 2006. Källa: Scan

Klassning

För att få ut KRAV-tillägget gäller det att göra en korrekt slaktmognadsbedömning för att skicka lammen vid rätt tidpunkt. Det är glädjande att en fortsatt hög andel av de ekologiska lammen, 9 av 10 lamm, klarade kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg under 2006, se tabell 4.

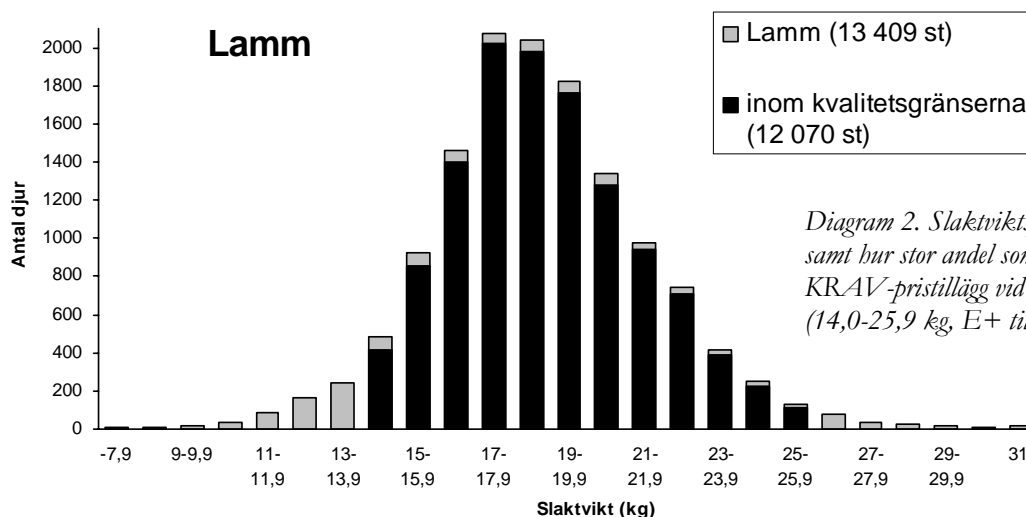
Den största enskilda orsaken till att man inte klarade gränserna för KRAV-tillägget var, liksom tidigare, för feta lamm. Annars var de vanligaste orsakerna till att lammen föll utanför kriterierna för KRAV-tillägg att de klassades som O- eller sämre (4,9 %) eller att de vägde under 14 kg (4,2 %).

Tabell 4. Procentuell andel av lamm som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-pristillägg (14,0-25,9 kg, 2- till 3, E+-O) och orsakerna till att de hamnade utanför.

Djurslag	Antal	Inom kvalitetsgränserna, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Lamm	13 409	90,0	4,2	1,3	4,9	3,3	7,4

Vikter

Om man ser till enbart vikten är det vanligare att slaktkropparna klassas som för lätta, d.v.s. under 14 kg, snarare än för tunga, över 26 kg. För lätta var 4,2 % av lammen och 1,3 % var för tunga. I diagram 2 visas slaktviktsfördelningen av lammen och hur stor andel i varje viktsintervall som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-pristillägget. Det framgår att det är en stor andel lamm inom varje viktsintervall som håller en bra kvalitet.

Jämförelse med totala lammslakten

Medelvikten för KRAV-lammen var 18,7 kg, vilket var något tyngre jämfört med de konventionella lammen med en medelvikt på 18 kg (källa utan decimalangivelse). Formklassen var i snitt 6,8 (mellan O+ och R-) för KRAV-lammen, vilket ändå är i genomsnitt något högre än de konventionella lammen, se tabell 5. Däremot var KRAV-lammen lite fetare än de konventionella. Fettgruppen var för KRAV-lammen i medeltal 6,3 vilket är mellan 2+ och 3-. Som nämnts tidigare var för feta lamm den vanligaste orsaken till att KRAV-lamm inte får KRAV-tillägget.

Tabell 5. Genomsnittlig slaktvikt, formklass och fettgrupp för ekologiskt och konventionellt uppfödda lamm

Djurslag	Antal		Slaktvikt (kg)		Formklass		Fettgrupp	
	Eko.	Konv.	Eko.	Konv.	Eko.	Konv.	Eko.	Konv.
Lamm	13 409	183 131	18,7	18	6,8	6,7	6,3	6,1

Fördelning på formklasser och fettgrupper

I diagram 3 visas slaktkropparnas fördelning på olika formklasser. De svarta staplarna representerar ekologiska lamm och de vita staplarna visar konventionella lamm. Den största andelen KRAV-lamm, nämligen en fjärdedel, återfanns i formklass O+. Där fanns även störst andel konventionella lamm. Av KRAV-lammen klarade 95 % formklassen O eller högre jämfört med 90 % som blev resultatet för de konventionella lammen.

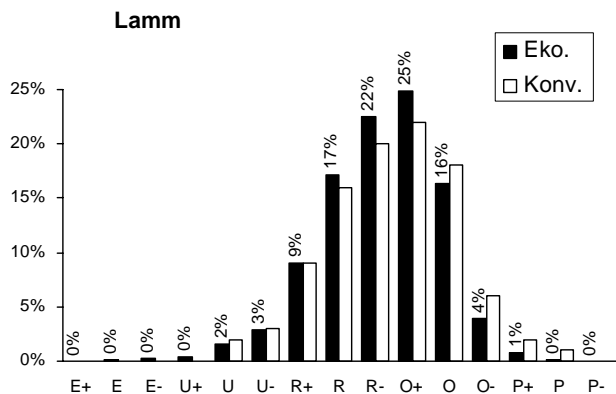

Diagram 3. Lammens fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska lamm med svarta staplar och de konventionella lammen med vita staplar.

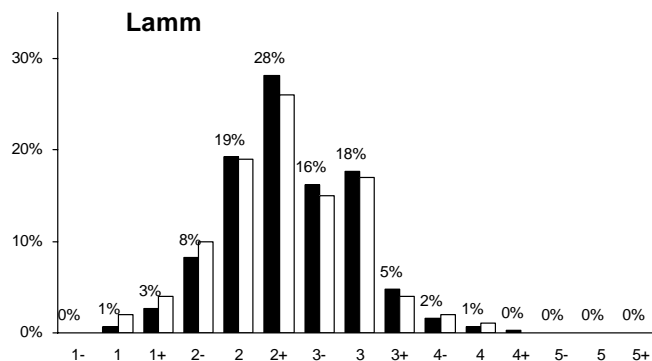

Diagram 4. Lammens fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska lamm med svarta staplar och de konventionella lammen med vita staplar.

Diagram 4 visar hur lammen fördelar sig på olika fettgrupper. Både KRAV-lammen och de konventionella lammen har sin största andel vid 2+. De flesta lammen hamnar inom kriterierna för KRAV-tillägg, d.v.s. mellan 2- till 3. Kurvan är inte riktigt normalfördelad, utan det är en dipp vid 3-. Den tendensen är densamma för de konventionella lammen. De ekologiskt uppfödda lammen har en övervikt mot de magrare klasserna, och färre som klassar sig som riktigt feta.

Veckoslakt

I snitt slaktades det ca 258 KRAV-lamm per vecka, men med stora variationer såväl över året som mellan enskilda veckor. I diagram 5 visas antal slaktade KRAV-lamm veckovis under 2006. Där syns att under första halvåret ligger antal slaktade KRAV-lamm under nivån om tillförseln hade varit helt jämnt fördelad över året. Totalt slaktas ca 36 % av KRAV-lammen fr.o.m. vecka 1 t.o.m. vecka 26. Det är ingen förändring jämfört med föregående år. Skillnaden är att toppen kring påskslakten har jämnats ut över hela första halvåret.

Det sker väldigt lite KRAV-lammslakt runt nyår och från mitten av april till slutet av juli. Den låga slakten runt nyår beror antagligen på att priset är lågt för att sedan stiga kraftigt senare under våren. Priset avspeglar efterfrågan. Anledningen till att det slaktas få lamm från och med april och fram till juli beror troligen på att många lamm är födda i mars-maj som är den vanligaste lammningstidpunkten, och ämnade att gå på bete och höstslaktas. Den genomsnittliga veckoslakten under våren lägger ribban för försäljningen under hela året, så det finns fortfarande utrymme för mer vårlamm.

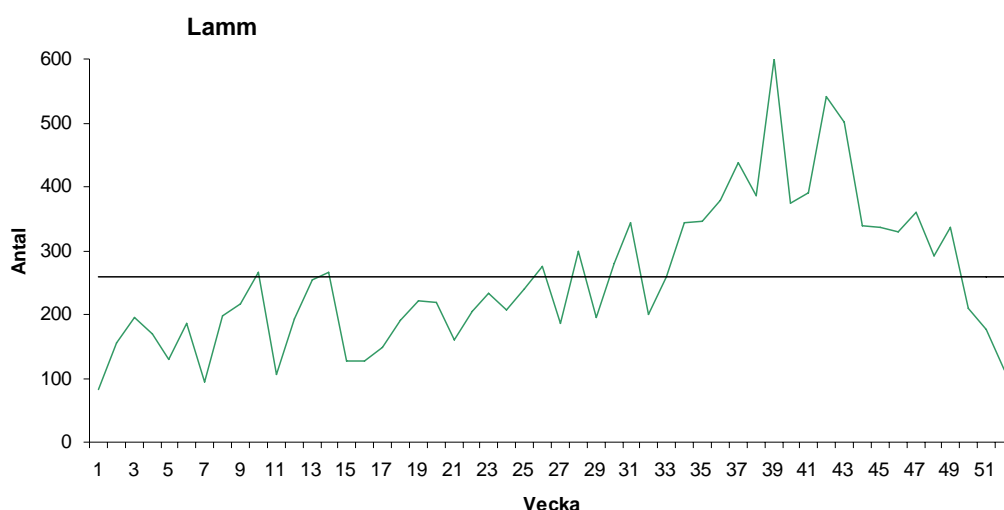

Diagram 5. Lammslaktens fördelning på veckonummer under 2006. Den horisontella linjen visar hur många lamm som skulle ha slaktats varje vecka vid jämn tillförsel.

Besiktningens anmärkningar

Det finns uppgifter på 13 417 slaktade KRAV-lamm under år 2006, varav 1 004 av dem hade en eller fler anmärkningar, d.v.s. 7,5 %. Från den konventionella slakten finns uppgifter på 183 131 slaktade lamm varav 12 006 av dem hade en eller fler anmärkningar, d.v.s. 6,6 %.

Anledningen till att de ekologiska lammen i år har en högre andel djur med anmärkningar beror på en något högre förekomst av parasiten lilla leverflundran och lunginflammation. Det är de två vanligaste anmärkningarna hos såväl ekologiska som konventionellt uppfödda lamm, se tabell 6. Med hänsyn till att rutinmässig avmaskning inte är tillåten i ekologisk produktion får man säga att det är positivt att uppfödarna lyckas hålla parasittrycket nere så pass bra med endast förebyggande åtgärder.

Övriga anmärkningar förekommer bara i mycket liten omfattning hos lamm och generellt kan sägas att det bland får i allmänhet är en mycket liten del av djuren som har slaktanmärkningar jämfört med de andra djurslagen.

Tabell 6. Andel djur med olika slaktanmärkningar, lamm

Anm.% KRAV 2006	Anm.% totalt 2006	Kod	Sjukdom
3,8	3,3	82	Lilla leverflundran
2,0	1,4	62-64	Lunginflammation
0,6	0,6	75/76	Pleurit
0,6	0,6	84	Parasitära granulom
0,1	0,2	88	Övrig leverskada

Att endast som här studera besiktningens anmärkningar ger dock en begränsad och kanske missvisande bild av hälsoläget. Det finns även en mängd störningar och sjukdomar som uppträder före slakt som leder till behandlingar och som inte visar sig i slakten och som troligen skulle ge en mer komplett bild över sjukdomsförekomst i ekologisk och konventionell djurhållning. Det vore intressant att kunna studera skillnader i sjukdomsförekomst även under djurens livstid, t.ex. genom veterinärbehandlingar och medicinanvändning. Därför behövs även nya studier över behandlingsfrekvenser och sjukdomsutbrott i ekologiska och konventionella besättningar.

Slaktresultat kalv

Spädkalv, gödkalv och mellankalv är de olika kategorier som finns vid klassificering av kalvslaktkroppar. Gödkalven eller dikalv som den ekologiska kalven ofta kallas, ska ha en kropp med ljus köttfärg samt vitt eller nästan vitt fett, kroppsformen ska vara mjukt rundad. Vikten ligger vanligen mellan 75 och 120 kg. Mellankalv är ett ungt djur i viktsintervallet 120 till 155 kg, med de för kalvslaktkropp utmärkande egenskaperna ljus köttfärg, fin struktur, god lyster och att bindväv inte framträder tydligt i någon muskel. Kalvar bedöms inte bara efter form och köttets struktur utan också i hög grad efter färg på köttet. Färgen påverkas av kalvens ålder och utfodring. Färgen bedöms med en stjärna för mörk köttfärg och tre stjärnor för ljust röd färg. Ett äldre djur med låg vikt (<120 kg) kan mycket väl klassas som mellankalv, medan ett ungt snabbvuxet djur med hög vikt (>155 kg) också kan klassas som mellankalv. Slaktkroppens utseende har större betydelse än vikten.

Kategorierna spädkalv, gödkalv och mellankalv har under flera år inte fått några KRAV-tillägg vid slakten. Trots det har det ändå slaktats en del ekologiska mellankalvar varför det ändå är intressant att studera utfallet och att jämföra med konventionell produktion. Motivet att föda upp ekologisk mellankalv kan vara att man säljer på en nischmarknad mer eller mindre direkt till kund och att man på så sätt ändå kan få merbetalning för djuren. Kalvarna säljs i första hand genom riktad försäljning direkt till slutkund, och går ofta under benämningen dikalv. Köttet från de ekologiska kalvarna är mycket uppskattat både bland restauranger och konsumenter, och det brukar inte vara något problem att få ut ett mervärde vid denna typ av försäljning.

Under 2006 slaktades 601 ekologiska mellankalvar och det är betydligt färre jämfört med statistiken de senaste åren. Det beror på att det i materialet tidigare även ingick de kalvar som är födda på en ekologisk gård men vidareuppfödda och slaktade konventionellt. Se även metodavsnittet på sidan 3. Av den anledningen är vi i årets upplaga försiktiga med jämförelser med tidigare perioder. Totalt i landet slaktades 31 765 mellankalvar under 2006 och de ekologiskt uppfödda djuren utgör därmed endast 1,9 % av det totala antalet mellankalvar.

Vi har valt kvalitetsgränserna för våra beräkningar utifrån vad som gäller för Bäst betalda i Scans notering, då dessa bör spegla den kvalitet som marknaden efterfrågar. Det är kalvar med vikter 120-154,9 kg, formklass E+ till P+ och fettgrupperna 1- till 3. Vid direktförsäljning på nischmarknader kan dock önskemålen vara mer varierande, framför allt om vikt och fettansättning hos djuren.

Klassning

Bland de ekologiskt uppfödda mellankalvarna höll endast 38,8 % de valda kvalitetsgränserna. Eftersom uppfödaren ändå inte är beroende av Scans kvalitetsgränser för bästa betalning kanske man väljer lämplig slakttidpunkt utifrån andra kriterier. Den absolut vanligaste anledningen till att kalvarna inte uppfyllde kvalitetskraven var för låg vikt då nästan hälften av kalvarna vägde mindre än 120 kg. Den näst vanligaste orsaken var för hög vikt, 14,1 % vägde mer än 155 kg. Det var 8,3 % av kalvarna som hade för låg formklassning för de valda kvalitetsgränserna (d.v.s. P eller P-). Med valda kvalitetsgränser för fettgrupper kan inte mellankalvarna vara för magra, och det är sällan de ekologiska mellankalvarna är för feta.

Tabell 7. Procentuell andel av samtliga KRAV-uppfödda mellankalvar som låg inom valda kvalitetsgränser och orsakerna till att de hamnade utanför.

Djurslag	Antal	Inom kvalitetsgränserna, %	För liten %	För stor %	För dålig form, %	För mager %	För fet %
Mellankalv	601	38,8	44,9	14,1	8,3	Ej rel.	3,0

Vikter

I diagram 6 ser vi slaktviktsfördelningen för ekologiska mellankalvar. Det är en betydande spridning i slaktvikter med framför allt många lätta kalvar. Men man kan också konstatera att i princip alla kalvar som hamnar inom rätt viktsintervall även klarar de övriga kvalitetskraven. Medelvikten för ekologiska mellankalvar är förhållandevis låg (120 kg) och man ser att det är ungefär lika många som är för lätta jämfört med dem som hamnar inom kvalitetsgränserna. Trots den låga medelvikten är det ändå en topp antalsmässigt mellan 145 och 149,9 kg. Med dagens goda efterfrågan på ekologiskt kött finns det möjlighet att utnyttja djuren bättre genom att föda upp dem till högre slaktvikter.

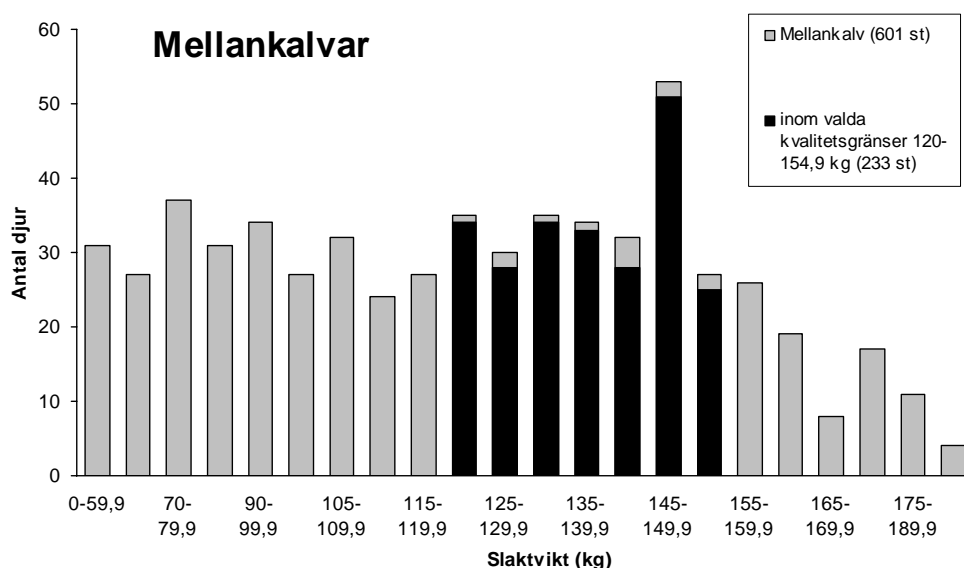

Diagram 6. Slaktviktsfördelning för ekologiskt uppfödda mellankalvar. De svarta staplarna anger andelen inom varje viktsgrupp som klarade de valda kvalitetskraven.

Jämförelse med totala kalvslakten

Medelvikten på den ekologiska mellankalven ligger på 120 kg, vilket är betydligt lägre jämfört med konventionella mellankalvar med en medelvikt på 141 kg. Gör man en jämförelse av formklass och fettgrupp har de ekologiska mellankalvarna något bättre formklass, 0,2 enheter, jämfört med de konventionella. Den genomsnittliga formklassen för ekologiskt uppfödda mellankalvar var 4,9 vilket motsvarar O. Den genomsnittliga fettgruppen var också 4,9, vilket motsvarar fettgrupp 2. De ekologiska var något fetare (0,1 enheter) än de konventionella.

Tabell 8. Genomsnittlig slaktvikt, formklass och fettgrupp för ekologiskt och konventionellt uppfödda kalvar.

Djurslag	Antal		Slaktvikt (kg)		Formklass		Fettgrupp	
	Eko.	Totalt	Eko.	Totalt	Eko.	Totalt	Eko.	Totalt
Mellankalv	601	31 765	120,0	141	4,9	4,7	4,9	4,8

Fördelning på formklasser och fettgrupper

I diagrammen 7 och 8 visas mellankalvarnas fördelning på formklasser respektive fettgrupper. De svarta staplarna tillhör de ekologiskt uppfödda kalvarna, och de vita staplarna representerar de konventionellt uppfödda. I diagram 7 framgår att de ekologiska kalvarna liksom tidigare har sin "formtopp" vid O medan de konventionella har sin topp förskjuten längre ner på skalan mot sämre form (O-). Jämfört med de konventionella har de ekologiska en betydligt flackare kurva med större spridning både åt bättre och sämre formklasser. Vad gäller fettklasserna har de ekologiska kalvarna även en större spridning mellan fettgrupperna än de konventionella, även om båda har en topp vid 2- och 2. Ekologiska kalvar har både en större andel feta och magra djur jämfört med de konventionella.

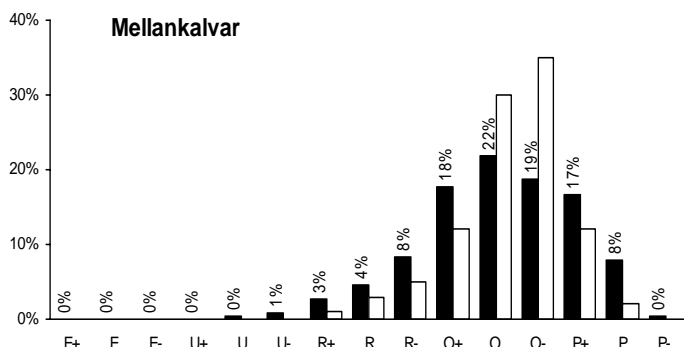

Diagram 7. Mellankalvarnas fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska mellankalvar med svarta staplar och de konventionella kalvarna med vita staplar.

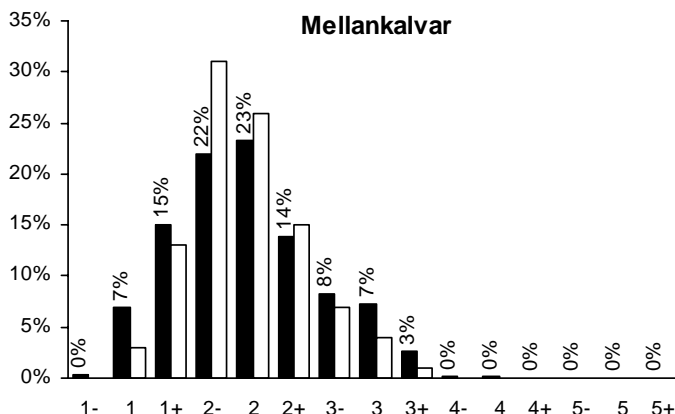

Diagram 8. Mellankalvarnas fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska mellankalvar med svarta staplar och de konventionella kalvarna med vita staplar.

Köttfärg

Köttfärgen är en viktig kvalitetsfaktor i kalvuppfödningen, och den redovisas här för femte året. I tabell 9 visas hur köttfärgen klassificerades för de 601 mellankalvarna. Köttfärgen delas in i tre grupper, 1 stjärna (*) för mörkt röd färg och två resp tre stjärnor för ljusare färg. På kalvar önskas en så ljus köttfärg som möjligt, vilket gör att *** är det mest eftersträvarvärda. För att kunna bearbeta materialet är stjärnorna översatta till siffror; 1 för *, 2 för ** samt 3 för ***. Köttfärgen är betalningsgrundande och en eller två stjärnor ger avdrag på priset.

Det var 19 % av de ekologiskt uppfödda kalvarna som hade den riktigt ljusa köttfärgen ***. Det var en betydligt lägre andel än bland de konventionella där 28 % fick den högsta klassningen. Orsaken är med all säkerhet skillnaderna i uppfödningens form där konventionella mellankalvar utfodras med mycket kraftfoder och liten andel grovfoder som ger den ljusa färgen. De ekologiska kalvarna är ofta värfödda som till stor del livnar sig på bete och grovfoder vilket ger ett mörkare kött. Ekologiska dikalvar med stor andel mjölk i foderintaget och ett spätt grovfoder kan ändå få ett ljust trestjärnigt kött. Jämfört med de konventionella kalvarna var det fyra procentenheter fler av de ekologiska kalvarna som fick två stjärnor och fem procentenheter fler som fick en stjärna.

Tabell 9. Köttfärgens fördelning för ekologiskt och konventionellt uppfödda kalvar.

Köttfärg	Mellankalvar	
	Eko.	Totalt
*	15 %	10 %
**	66 %	62 %
***	19 %	28 %
Medelvärde	2,04	2,18

Veckoslakt

Den veckovisa slakten av ekologiskt uppfödd mellankalv varierar mellan 0 och upp till drygt 50 djur i veckan, se diagram 9. Det syns tydligt att de flesta ekologiska mellankalvar föds på våren och slaktas på senhösten och under veckorna 43-51 slaktades närmare hälften av årets ekologiska kalvar. Från handelns sida är det önskvärt med en jämnare tillförsel av kalvkött över året. Det finns många restauranger som uppskattar och kan betala för det fina ekologiska kalvköttet, men förutsättningen är att det kan finnas på menyn hela året. På sikt är det därför nödvändigt med en jämnare tillförsel om handeln ska vara intresserad av ekologiska kalvar och vara beredda att betala högre priser, vilket idag endast sker genom riktad försäljning.

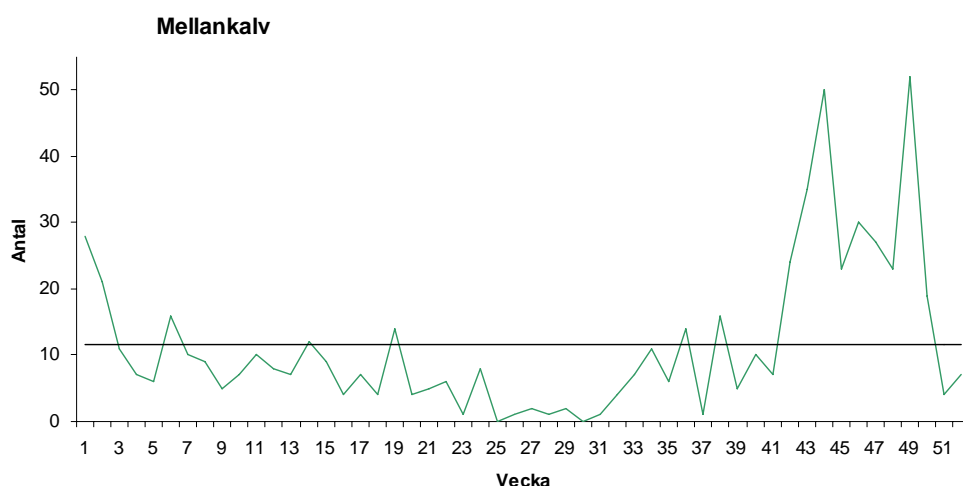

Diagram 9. Antalet slaktade mellankalvar fördelade på veckonummer under 2006. Den horisontella linjen visar hur många mellankalvar som skulle ha slaktats varje vecka vid jämn tillförsel.

Besiktningens anmärkningar

Det finns uppgifter på 602 slaktade ekologiska mellankalvar varav 80 av dem hade en eller fler anmärkningar, d.v.s. 13,3 %. Det är en stor skillnad jämfört med de konventionellt uppfödda mellankalvarna där 28,4 % hade någon anmärkning under 2006. Det visar den positiva effekten av den ekologiska uppfödningens formen med mycket utevistelse och grovfoder.

Den största skillnaden i hälsoläget noterar man på lunginflammationer som visserligen är den vanligaste anmärkningen hos såväl ekologiska som konventionella mellankalvar, men där 16,4 % av de konventionella kalvarna drabbats jämfört med 4,5 % av de ekologiska. De ekologiska kalvarna har en något större andel parasitrelaterade anmärkningar, men med hänsyn till att rutinmässig avmaskning inte är tillåten i ekologisk produktion får man säga att det är positivt att uppfödarna lyckas hålla parasittrycket nere så pass bra med endast förebyggande åtgärder. Konventionella uppfödda mellankalvar går i mindre utsträckning ute på bete överhuvudtaget varför smittoriskerna blir lägre för dem.

Noterbart är också den stora skillnaden i andelen leverbölder där 7 % av de konventionella fått anmärkning jämfört med 0,5 % av de ekologiska. Leverbölder sätter man ofta i samband med hög andel kraftfoder i foderstaten, men ett mycket spätt grovfoder kan ha samma verkan.

Tabell 10. Andel djur med olika slaktanmärkningar, mellankalv.

Anm.% KRAV 2006	Anm.% totalt 2006	Kod	Sjukdom
4,5	16,4	63/64	Lunginflammation
1,7	1,3	88	Övrig leverskada
1,5	1,0	80	Stora leverflundran
1,2	0,4	82	Lilla leverflundran
0,8	0,4	84	Parasitära granulom
0,5	7,0	86	Leverböld
0,5	2,5	75/76	Pleurit

Att endast som här studera besiktningens anmärkningar ger dock en begränsad och kanske missvisande bild av hälsoläget. Det finns även en mängd störningar och sjukdomar som uppträder före slakt som leder till behandlingar och som inte visar sig i slakten och som troligen skulle ge en mer komplett bild över sjukdomsförekomst i ekologisk och konventionell djurhållning. Det vore intressant att kunna studera skillnader i sjukdomsförekomst även under djurens livstid, t.ex. genom veterinärbehandlingar och medicinanvändning. Därför behövs även nya studier över behandlingsfrekvenser och sjukdomsutbrott i ekologiska och konventionella besättningar.

Slaktresultat ungnöt

I årets slaktanalys jämförs olika djurkategorier i konventionell och ekologisk djurhållning. Under 2006 slaktades 12 234 KRAV-ungnöt. Det är betydligt färre jämfört med motsvarande antal 2005 och beror på att SJV tidigare inte kunnat skilja bort de djur som fötts i en ekologisk besättning men vidareuppfötts konventionellt. Se även metodavsnittet på sidan 3. Av den anledningen är vi i årets upplaga försiktiga med jämförelser med tidigare perioder.

Handjuren utgör ungefär två tredjedelar (63,5 %) och hondjuren en tredjedel (36,5 %) av det totala antalet slaktade ekologiska ungnöt. Inom könen var det något fler stutar än ungtjurar resp. kvigor än ungor. Den totala ungnötsslakten i Sverige fortsätter att minska, även om i mindre omfattning än föregående år. Under 2006 slaktades ungefär 292 000 djur i kategorierna ungtjur, stut, kviga och ungo, vilket är en minskning med drygt 2 550 djur från 2005. De KRAV-uppfödda ungdjuren utgjorde därmed 4,2 % av den totala slaktvolymen. Stutar är en uppfödningsslag som passar bra för ekologisk produktion och de ekologiska stutarna utgjorde 8,0 % av det totala antalet slaktade stutar 2006. Det är en betydligt högre andel än för ungtjurarna där endast 2,4 % var ekologiskt uppfödda. Bland hondjuren var andelen ekologiskt uppfödda 5,1 % både bland kvigor och ungor.

Tyvärr är det inte allt kött från ekologiskt uppfödda djur som säljs som KRAV-kött, men under 2006 kom vändningen då fler leverantörer fick KRAV-kontrakt och antalet djur hos kontrakterade besättningar ökade.

Rationaliseringen inom jordbruket med färre och större enheter avspeglas även i de ekologiska besättningarna. Antalet KRAV-an slutna besättningar fortsätter att minska år från år, samtidigt som antalet djur per besättning ökar. Enligt KRAV:s statistik fanns det under år 2006 884 stycken KRAV-godkända producenter med ungnötssuppfödning varav 187 stycken med uppfödning av stutar. Det är en liten minskning jämfört med året innan då motsvarande antal var 905 resp. 216 stycken. Besättningsstorleken har under tiden blivit något större; 55,0 mjölkkor per besättning (2005 50,5 st och 2004 48,6 st) och 26,0 am/dikor per besättning (2005 25,1 st och 2004 24,0 st).

Vid årsskiftet 2004/2005 skedde stora förändringar i kvalitetskriterierna för KRAV-tillägg, men har sedan dess inte förändrats. Under 2006 har KRAV-tillägget varierat mellan 3,25 och 4,25 kr per kilo under året, med det högsta tillägget under hösten i samband med den nio veckor långa ekoköttkampanjen. Kriterierna för tillägg har varit oförändrade under året och har betalats för ungnöt 250-399,9 kg, formklass E+ till O- och fettklass 2- till 4+.

KRAV-tillägg ungnöt 2006

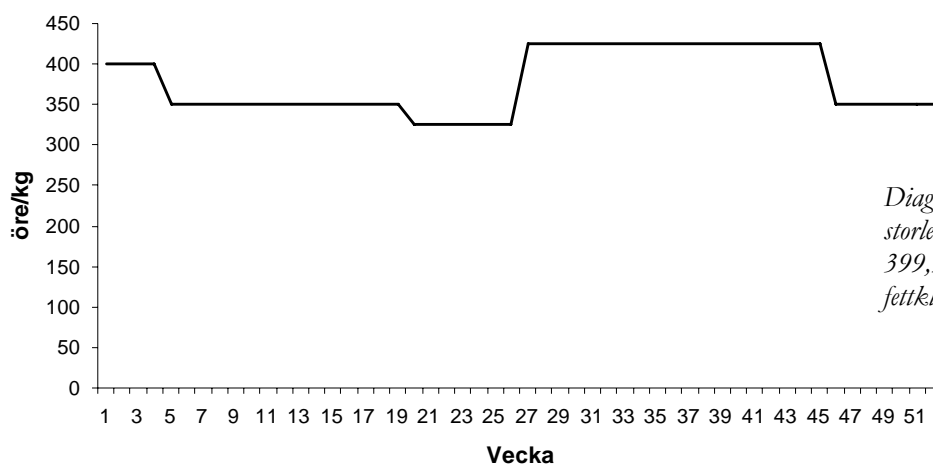

Diagram 10. KRAV-tilläggets storlek under 2006 för ungnöt 250-399,9 kg, formklass E+ till O- och fettklass 2- till 4+.

Klassning

Av de 12 234 KRAV-ungnöt som slaktades 2006 uppfyllde 8 854 djur kvalitetskraven för KRAV-tillägg, vilket utgör 72,4 %. Det är som tidigare ungtjurarna som har lättast att klara kriterierna för KRAV-tillägg. 82,6 % av ungtjurarna gjorde det, och 81,8 % av stutarna. Bland kvigorna är det också en förhållandevis stor andel, 70,7 %, som klarar kvalitetskraven nu när lägsta vikten är 250 kg jämfört med tidigare 275 kg. Men det är fortfarande svårt att få tillägget på ungvorna där bara 38,5 % klarade kvalitetsgränserna.

Tabell 11. Procentuell andel av ungnöt som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg inom Scans betalningssystem för KRAV-godkänd slakt 2006 samt antal djur i varje klass 2006. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Djurslag	Antal	Med KRAV-tillägg, antal	Med KRAV-tillägg, %
Ungtjur	3 782	3 124	82,6
Stut	3 986	3 259	81,8
Kviga	2 349	1 660	70,7
Ungko	2 117	815	38,5
Ungnöt, totalt	12 234	8 858	72,4

Den vanligaste orsaken till att ungnöten hamnar utanför gränserna för KRAV-tillägg har under senare år varit för lätta djur. Det var även en av huvudorsakerna under 2006, då 14,5 % vägde under 250 kg. Det är hondjuren, och då framför allt ungvorna, som har svårast att uppnå tillräcklig vikt vid slaktmognad. En lika viktig faktor, kopplad till vikt, var formklass, där 15,7 % av djuren hade formklass P+ eller lägre under 2006. Nästan 53 % av ungvorna hade inte tillräckligt hög formklass. För kvigorna var vikten den i särklass vanligaste faktorn till uteblivet tillägg och närmare 23 % av dem var för lätta. Tjurarna har en tendens att vara för magra (7,4 %), men också en del som var för lätta (6,9 %). Liksom för ungvorna är för låg formklass den viktigaste orsaken till uteblivet KRAV-tillägg för stutarna, där över 12 % av stutarna missade tillägget på grund av detta.

Det är få djur som är för tunga (2,9 %), oavsett kön. Det är bara fettklasserna 5-, 5 och 5+ som utesluter från KRAV-tillägg och det är således endast ett mindre antal (1,1 %) som är för feta. Störst risk är det att kvigorna är för feta för KRAV-tillägg (3,4 %). Det är viktigt att komma ihåg att faktorer som kön och ras i hög grad påverkar slaktvikter och klassning. Andelen mjölkkras i kategorin ungvor är troligen högre än i kategorin kvigor till exempel.

Tabell 12. Orsakerna till att KRAV-uppfödda ungnöt av olika kategorier inte klarade gränserna för KRAV-tillägg. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Djurslag	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Ungtjur	3 782	82,6	6,9	3,9	3,0	7,4	0,1
Stut	3 986	81,8	5,9	1,9	12,6	1,7	0,4
Kviga	2 349	70,7	22,7	0,8	7,9	1,3	3,4
Ungko	2 117	38,5	35,4	1,6	52,7	11,4	2,0
Ungnöt	12 234	72,4	14,5	2,9	15,7	5,1	1,1

Vikter

I diagram 11 visas hur samtliga KRAV-ungnöt fördelar sig på olika viktintervall och hur stor andel i varje viktintervall som klarade kvalitetskraven för KRAV-tillägg. Man ser att det är lättare att uppnå kraven för rätt formklass och fettgrupp i de högre viktintervallen. Till stor del är det också

en effekt av att det i första hand är ungtjurar och stutar som föds upp till de riktigt höga vikterna, vilka också har en betydligt bättre klassning än kategorierna kviga och ungko.

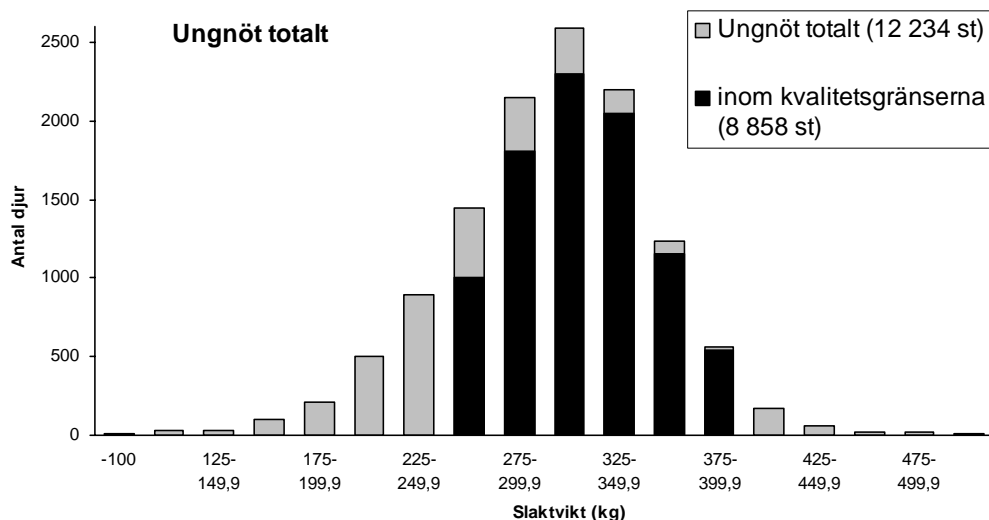

Diagram 11. Slaktviktsfördelning för samtliga KRAB-slaktade ungnöt 2006. De svarta staplarna anger hur många djur som klarade kvalitetsgränserna för högsta KRAB-tillägg.

Jämförelse med totala ungnötsslakten

En jämförelse av det ekologiska slaktresultatet med den totala slakten, se tabell 13, visar att alla kategorier av de ekologiskt uppfödda djuren har en högre genomsnittlig formklass än det totala genomsnittet. Störst skillnad är det för ungtjur som har hela 1,4 enheter högre formklass än genomsnittet. En förklaring kan vara att kötttrasinslaget är större bland de ekologiska tjurarna. Övriga kategorier har 0,2-06 enheter högre formklass. Ekologiska djur har en tendens att vara något magrare än genomsnittet, förutom bland ungvorna som är något fetare. Slaktvikterna är oftast något högre på de ekologiska djuren, undantaget ungvorna.

Tabell 13. Genomsnittlig slaktvikt, formklass och fettgrupp för ekologiskt och konventionellt uppfödda och slaktade ungnöt år 2006.

Djurslag	Antal djur		Formklass medeltal		Fettgrupp medeltal		Vikt kg medeltal	
	Eko	Totalt	Eko	Totalt	Eko	Totalt	Eko	Totalt
Ungtjur	3 782	154 488	7,5 (R- R-)	6,1	6,0 (2+)	6,5	325	321
Stut	3 986	50 125	5,0 (O)	4,4	7,3 (3-)	7,4	315	307
Kviga	2 349	45 713	6,1 (O+)	5,7	8,4 (3)	8,2	279	272
Ungko	2 117	41 526	3,7 (O-)	3,5	6,9 (3-)	7,0	272	273

Fördelning på formklasser och fettgrupper

Formklassens fördelning för KRAB-ungtjurar är mer normalfördelad jämfört med de konventionella ungtjurarna. Den är utspridd över hela skalan från E till P- och med en puckel i R-kategorin (R-, R, R+). För de konventionella djuren finner man puckeln i O-kategorin (O och O-), alltså med en förskjutning åt de lägre formklasserna. Att en stor andel av de ekologiska ungtjurarna har de höga formklasserna R+ och R beror sannolikt på ett större kötttrasinslag i de ekologiska djuren. 55 % av ungtjurarna ligger på formklass R eller högre, jämfört med den totala ungtjursslakten där 28 % klassas R eller högre. Det är också en betydligt större andel av de ekologiskt uppfödda djuren som ligger i de riktigt höga formklasserna.

Stutarnas formklassprofil liknar de konventionella ungtjurarnas och är normalfördelad med tyngdpunkten på formklasserna O och O-, där 62 % av KRAV-stutarna finns. Även om kurvornas form är relativt lika för de ekologiska och de konventionella grupperna, har de ekologiskt uppfödda stutarna sin formkurva mer förskjuten mot högre formklasser. Generellt är det mest mjölkkrastjuror som blir stutar. Det förklarar den starka snedfördelningen till de lägre formklasserna.

Kvigorna har en bättre formkurva än stutarna, normalkurvan är inte lika sned. De ekologiska kvigorna har även en bättre formkurva än de konventionellt uppfödda. Andelen kvigor i formklass R eller högre är så stor som 26 %, vilket är 8 procentenheter mer än genomsnittet. En tänkbar förklaring kan även här vara ett större köttinslag bland ekologiska kvigor.

Ungkorna har svårare än kvigorna att klassa sig högt, såväl de ekologiska och de konventionella har sin största andel i P+. Precis som de övriga kategorierna av ungnöt har dock de ekologiskt uppfödda ungvorna en större andel i de högre formklasserna, även om skillnaden är mindre än i de andra slaktgrupperna.

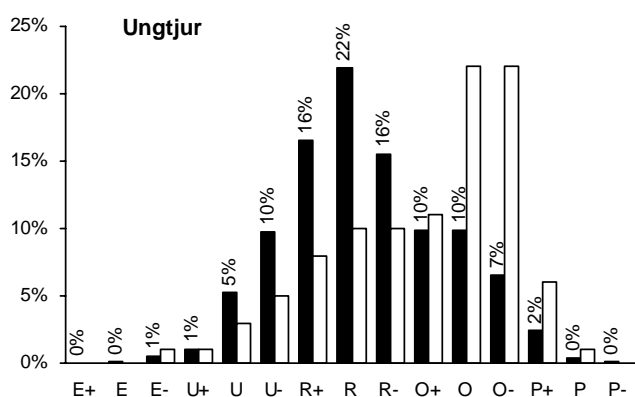

Diagram 12. Ungtjurarnas fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska ungtjuror med svarta staplar och de konventionella ungtjurarna med vita staplar.

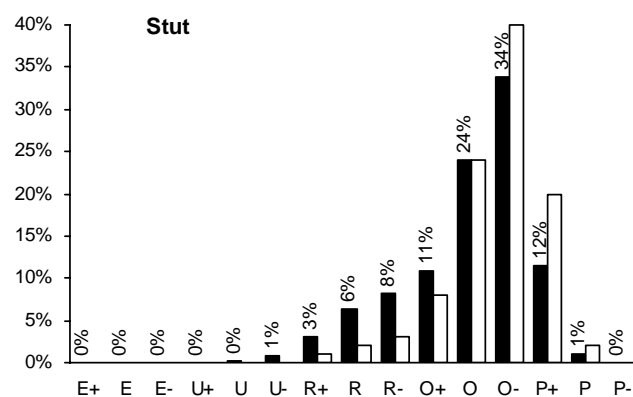

Diagram 13. Stutarnas fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska stutar med svarta staplar och de konventionella stutarna med vita staplar.

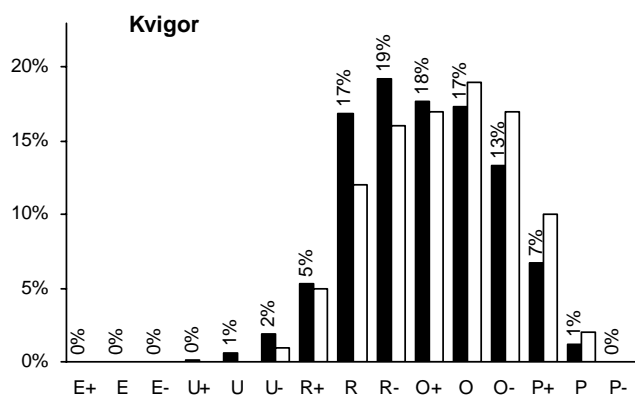

Diagram 14. Kvigornas fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska kvigor med svarta staplar och de konventionella kvigorna med vita staplar.

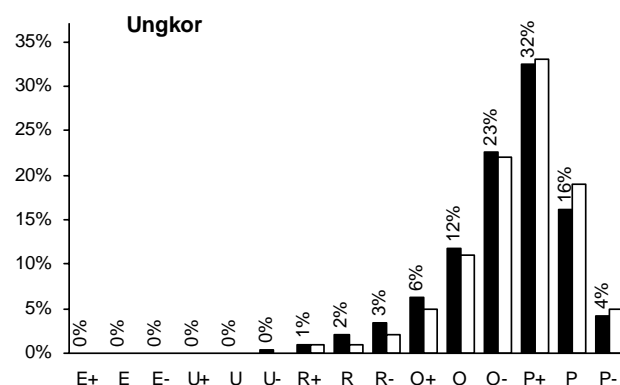

Diagram 15. Ungkornas fördelning på olika formklasser vid slakt. Ekologiska ungvorna med svarta staplar och de konventionella ungvorna med vita staplar.

Ungtjurarnas fettgrupper ligger samlade på den nedre delen av skalan med låg fettansättning. Ingen risk för överfeta ungtjurar, men å andra sidan finns en risk att de blir för magra istället. Jämfört med de konventionella är de ekologiskt uppfödda ungtjurarna överrepresenterade i de magraste klasserna. Stutarnas fettgrupper har en tydlig topp vid fettgrupp 3 där 30 % återfinns och fördelningen följer nära de konventionella stutarna. Fettansättningen visar som tidigare stor spridning hos kvigorna, med en topp vid fettgrupp 3 där 69 % håller fettgrupp 3 eller högre. Detta illustrerar ett problem som kan uppstå om man vill höja vikterna på kvigorna. Risken är stor att man då drar på sig för hög fettansättning vilket påverkar kvalitén. Jämfört med de konventionella kvigorna är det färre ekologiska som hamnar i de lägsta fettgrupperna och fler som finns i klasserna 3-4. Ungkorna visar också en stor spridning med djur i alla fettgrupper, men med en övervikt mot de magraste klasserna. Dock återfinns den största gruppen i fettklass 3, liksom för kvigor och stutar. De ekologiska ungvorna har en liten övervikt i de magrare klasserna jämfört med de konventionella.

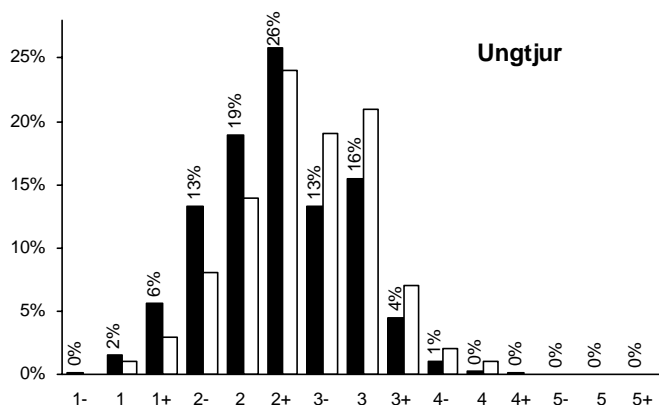

Diagram 16. Ungtjurarnas fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska ungtjurar med svarta staplar och de konventionella ungtjurarna med vita staplar.

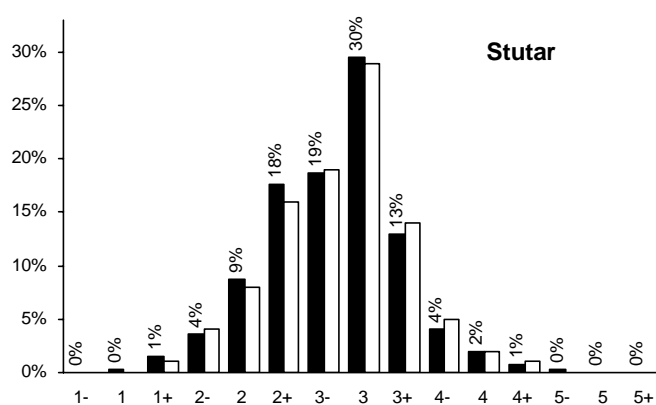

Diagram 17. Stutarnas fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska stutar med svarta staplar och de konventionella stutarna med vita staplar.

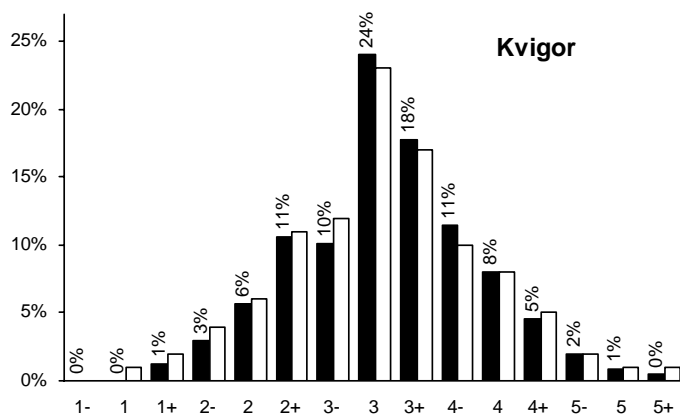

Diagram 18. Kvigornas fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska kvigor med svarta staplar och de konventionella kvigorna med vita staplar.

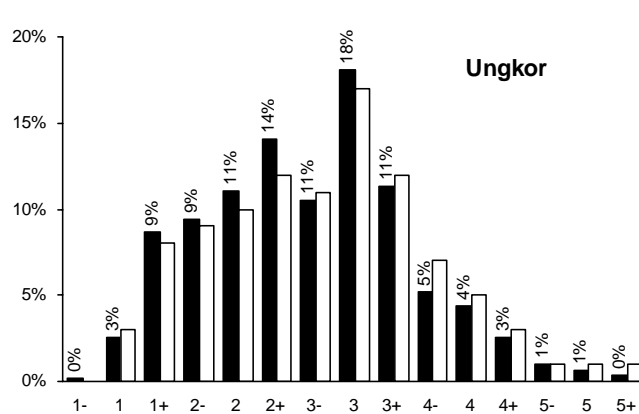

Diagram 19. Ungkornas fördelning på olika fettgrupper vid slakt. Ekologiska ungvorna med svarta staplar och de konventionella ungvorna med vita staplar.

Veckoslakt

Ungnöt utgör en stor del av det ekologiska köttet, både vad gäller antal djur och kilo kött. Kundens efterfrågan är ungefär lika stor året runt och det är viktigt för den totala efterfrågan att det ekologiska köttet är tillgängligt i jämna kvantiteter under hela året. Det ökar också möjligheten att hela tiden kunna få ut bästa pris för produkterna.

När köttet når handeln och ligger i köttdisken görs ingen skillnad på om ursprunget är en tjur, stut eller kviga och därför är den totala ungnötsslakten intressantast att titta närmare på. Under 2006 slaktades det som mest drygt 330 KRAV-ungnöt i veckan och i snitt ca 235 djur i veckan. Jämfört med tidigare år var variationen i veckoslakt mindre men det slaktades en större andel under första halvåret. Slakten under sommarmånaderna var som vanligt låg, vilket inte är önskvärt, då efterfrågan på kött generellt är större än utbudet.

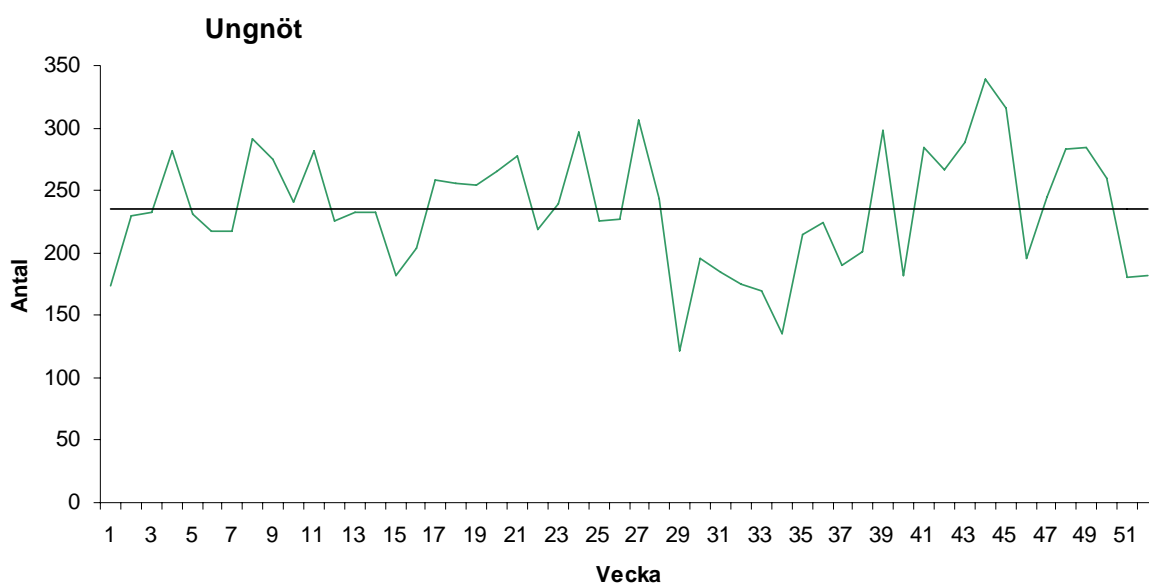

Diagram 20. Ungnötsslaktens fördelning på veckonummer under 2006. Den horisontella linjen visar hur många ungnöt som skulle ha slaktats varje vecka vid jämn tillförsel.

En jämn produktion över året kan säkerställas genom att varje uppfödare planerar sina djurflöden och uppfödningstider så att den egna slakten blir så jämnt fördelad över året som möjligt. Det är viktigt att djuren är slaktmogna när de skickas på slakt. Man behöver bli mycket bättre på hon-djurssidan men även handjurens resultat kan bli bättre. Inte nog med att man förlorar KRAV-tillägget, man tappar även många kronor i det vanliga avräkningspriset om man inte klarar kvalitetskraven på vikt, form och fett. Har man en koncentrerad kalvningssäsong kan slaktmognad i viss mån styras genom val av uppfödningens intensitet och man kan på det sättet sprida ut slakten över året. Genom att föda upp både stutar och tjurar kan enskilda producenter utjämna sina veckoleveranser. Har man en liten besättning är det bättre att kunna leverera så många djur som möjligt vid varje leverans och då får man istället styra betäckningar och uppfödningens form så att slaktmognaden infaller vid bästa betalning under året.

Besiktningssanmärkningar

Det finns uppgifter på 12 234 slaktade KRAV-ungnötar varav 3 782 ungtjurar, 3 986 stutar, 2 349 kvigor och 2 117 ungor. Av dessa hade 3 140 en eller fler anmärkningar, d.v.s. 25,7 %. Det är en något större andel jämfört med den totala ungnötsslakten där 23,4 % av djuren fick någon anmärkning under 2006.

Varken hos de konventionella eller ekologiska djuren finns någon enskild sjukdomsanmärkning som förekommer i stor omfattning, utan det finns istället många olika anmärkningar, var och en i låg frekvens.

Lunginflammation förekommer hos ungefär 3 % av alla djur, konventionella som ekologiska, medan leverböld och pleurit är vanligare hos de konventionellt uppfödda djuren. De ekologiska djuren har framför allt mer parasiter än de konventionella och därför är parasitrelaterade anmärkningar som till exempel lilla och stora leverflundran, nackbandmask och parasitära granulom något vanligare hos de ekologiska djuren. Detta har sannolikt att göra med att man inte rutinmässigt får avmaska djuren. Det är mycket vanligt att konventionella djur avmaskas inför betessäsongen eller förses med kontinuerlig preparattillförsel genom vomkapsel. Det är också en mycket större andel av de konventionella djuren som föds upp intensivt och inte går på bete och därför inte blir utsatta för parasiter på samma sätt som de ekologiska djuren. Många gånger har ungnöten parasiter utan att djurägarna upptäcker detta. Ett träckprov visar om djuren har parasiter eller inte och krävs för att man ska få behandla djuren i en ekologisk besättning. Det bästa sättet är att förebygga så att ungnöten inte drabbas av parasiter, bland annat genom att se till att förstagsbetarna får komma till ett parasitfritt bete. Generellt sett har ”årsmånen” en effekt på förekomsten och kan variera på grund av skillnader i väderleksförhållanden olika år.

Tabell 14. Andel djur med olika slaktanmärkningar, ungnöt.

Anm.% KRAV 2006	Anm.% totalt 2006	Kod	Sjukdom
4,4	2,4	82	Lilla leverflundran
3,5	3,2	88	Övrig leverskada
3,4	2,2	80	Stora leverflundran
3,0	2,9	63/64	Lunginflammation
2,4	1,9	16	Onchocerca (nackbandmask)
2,3	2,9	86	Leverböld
1,7	1,3	84	Parasitära granulom
1,4	1,8	75/76	Pleurit

Även om skillnaderna mellan ekologiska och konventionellt uppfödda djur kan tyckas marginella ska de ändå tas i beaktning. Ska vi kunna stå för mervärdet God Djuromsorg i den ekologiska produktionen måste vi också kunna visa att de ekologiska djuren mår bättre. Att studera besiktningssanmärkningar ger en begränsad och kanske missvisande bild av hälsoläget. Det finns till exempel en mängd störningar och sjukdomar som uppträder före slakt som leder till behandlingar och som inte visar sig i slakten. Skulle man ta dessa störningar i beaktning skulle vi troligtvis få en annan bild över sjukdomsförekomst i ekologisk och konventionell nötkreaturshållning. Det vore intressant att kunna studera skillnader i sjukdomsförekomst även under djurens livstid, t.ex. genom veterinärbehandlingar och medicinanvändning. För att få en mer komplett bild av de ekologiska djurens hälsa behövs nya studier över behandlingsfrekvenser och sjukdomsutbrott i ekologiska och konventionella besättningar.

Rasjämförelser ungnöt

En jämförelse av slaktresultatet mellan olika raser gör att en enskild djuruppfödare enkelt kan jämföra det egna utfallet mot medeltal för ekologiskt uppföda djur i samma rasgrupp eller ras. Det kan ha ett stort värde inför val av ras och upplägg av produktionen. Vissa raser passar t.ex. bättre än andra att födas upp som stutar medan andra rasgrupper utnyttjas bäst som ungtjurar.

En mängd olika raser finns representerade bland KRAV-djuren och antalet djur inom varje ras finns specificerat i tabell 15. Vi har delat upp dem i fem huvudgrupper; tung kött-ras, lätt kött-ras, korsning, mjölk-ras samt lantras, för att göra materialet mer lätthanterligt och statistiskt säkrare då flera raser endast representeras av ett fåtal individer. Charolais är den vanligaste av de tunga kött-raserna och simmental kommer därefter. Bland de lätta kött-raserna dominerar hereford, men även aberdeen föds upp som ekologisk. SRB har ett visst övertag gentemot SLB bland mjölk-raserna. Bland de få lantrasdjuren är fjällko i majoritet.

Tabell 15. Samtliga renrasiga KRAV-ungnöt slaktade 2006 fördelade på olika raser.

Tung kött-ras	Antal	Lätt kött-ras	Antal	Mjölk-ras	Antal	Lantras	Antal
Charolais	610	Hereford	984	SRB	2 816	Fjällko	38
Simmental	490	Aberdeen angus	348	SLB	2 026	SKB	33
Limousin	113	Highland cattle	36	SJB	39	Rödkulla	8
Blonde D'Aq.	10			SAB	34		
Totalt	1 223		1 368		4 915		79

På 12 233 av de slaktade ungnöten finns uppgift om ras och de fördelar sig enligt tabell 16 och diagram 21. De vanligaste raserna bland de slaktade KRAV-djuren är olika mjölk-raser. En annan stor grupp är korsningsdjuren, 38 % av djuren är korsningar. Tyvärr saknas uppgift om de ingående raserna i varje korsningsdjur, de kan således vara såväl korsningar inom rasgrupperna som mellan dem. Lätta och tunga kött-raser bidrar med drygt 21 % av slakten. Det är något fler lätta än tunga kött-rasdjur. Lantraserna utgör en liten del av den totala KRAV-slakten.

När det gäller mjölk-rasdjuren är det framför allt stutar och untkor som slaktas. I en mjölkbesättning sparas de flesta kvigor för att kalva in och de som inte håller måttet slaktas som untkor. Med mycket grovfoder i foderstaten växer handjuren av mjölk-ras långsamt och passar då bra som stutar. Rena kött-raser och korsningsdjur slaktas mest som ungtjurar och kvigor, vilket ofta är det snabbaste och många gånger effektivaste sättet att få slaktmogna djur av dessa raser.

Tabell 16. Rasernas fördelning på slaktade KRAV-ungnöt 2006 uppdelat på kategori.

Ras	Tung kött-ras	Lätt kött-ras	Korsning	Mjölk-ras	Lantras	Totalt
Ungtjur	722	665	1 899	483	13	3 782
Stut	107	291	1 168	2 387	32	3 985
Kviga	327	324	1 173	511	14	2 349
Ungko	67	88	408	1 534	20	2 117
Totalt	1 223	1 368	4 648	4 915	79	12 233

Rasfördelning ungnöt

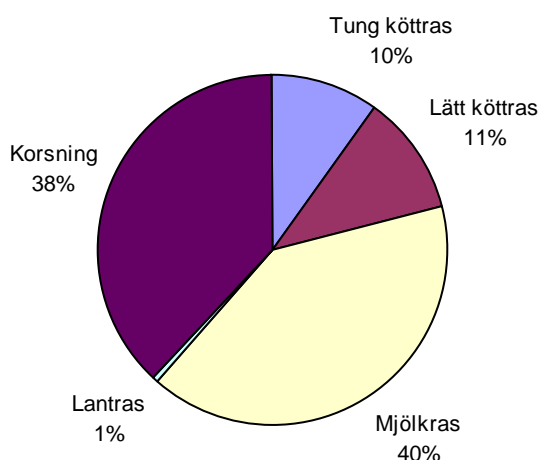

Diagram 21. De olika rasgruppernas andel av det totala antalet slaktade ekologiska ungnöt 2006.

Jämförelse mellan rasgrupper

För en första överblick är det lämpligt att titta på hur rasgruppernas resultat skiljer sig från varandra. I tabell 17 framgår att korsningsdjuren har störst andel djur som uppfyller kraven för KRAV-tillägg, 82,1 %. Men de tunga och lätta köttraserna ligger tätt efter med 80,9 % respektive 79,9 %.

Korsningsdjuren är alltså bäst på att uppfylla kraven för KRAV-tillägget. För lätta djur är den vanligaste orsaken till uteblivet tillägg. För övrigt är orsakerna ganska jämnt fördelade mellan de olika alternativen vilket verkar logiskt eftersom korsningsdjuren kan representera en mängd olika rasblandningar med varierande egenskaper. Korsningsdjuren goda resultat tyder på att flertalet har tung köttras som åtminstone en förälder.

Den vanligaste orsaken till att de tunga köttraserna inte uppfyller kraven är att de är för magra (8,8 %) och för lätta (6,8 %). En annan orsak till uteblivet KRAV-tillägg är för tunga djur (4,6 %). Formen är de tunga köttrasernas starka sida, det är i princip omöjligt att inte klara formkravet för denna kategori. För feta djur är också ovanligt.

De lätta köttraserna har nästan samma andel djur inom kraven för KRAV-tillägget som för de tunga raserna. De lätta rasernas största problem är utan tvekan att komma upp i tillräcklig vikt, 14,5 % är för lätta. Riskerna är också att de blir för feta, vilket 3,7 % var.

Mjölkraserna ligger lite efter de andra kategorierna när det gäller andel som klarar KRAV-tillägget, det är 60 % av dem som får tillägg. Det är främst för dålig form (33,8 %) som utesluter dem från tillägg, men även för lätta djur (20,2 %) är ett problem för mjölkraserna.

Till sist lantraserna som är en numerärt väldigt liten grupp och där endast 11,4 % klarar kraven för KRAV-tillägg, de är framför allt för lätta (83,5 %). Men vi ska också komma ihåg att lantraserna hålls av helt andra anledningar, i första hand som en genbanksresurs, och att deras värde därför mäts i andra termer än ekonomiska. Men att ta de extra kostnaderna som KRAV-reglerna innebär ger dålig utdelning för lantrasdjuren eftersom extrabetalningen oftast uteblir.

Tabell 17. Orsakerna till att KRAV-slaktade ungnöt uppdelade på rasgrupper inte klarade gränserna för KRAV-tillägg. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Ras	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Tung kötttras	1 223	80,9	6,8	4,6	0,6	8,8	0,6
Lätt kötttras	1368	79,9	14,5	1,8	1,9	1,0	3,7
Korsning	4 648	82,1	9,4	3,1	3,7	3,7	1,2
Mjölkras	4 915	60,0	20,2	1,0	33,8	6,4	0,4
Lantras	79	11,4	83,5	1,3	65,8	6,3	2,5

Tung kötttras

Av de tunga kötttraserna är det en stor andel av såväl ungtjur, stut, kviga och ungko som uppfyller kraven för KRAV-tillägg, se tabell 18. Det är en relativt liten andel av de tunga kötttraserna som kastreras, men en större andel (90,7%) av stutarna klarar kraven för KRAV-tillägg jämfört med ungtjurarna (81,4 %). Skillnaden beror i första hand på att det kan vara svårt att få tillräckligt hög fettansättning på ungtjurar av tung kötttras. 12,6 % av ungtjurarna var för magra. Ungtjurarna slaktas ibland också vid för hög vikt, 5,5 % gick miste om tillägget på grund av detta. Bland stutarna var den vanligaste orsaken till uteblivet tillägg för hög vikt (4,7%) och några djur var för magra (2,8 %).

Hondjur av tung kötttras har betydligt lättare än andra rasgrupper att klara kvalitetskraven, det var 79,2 % av kvigorna och 68,7% av ungnorna som gjorde det. Bland hondjuren är det i första hand för låg vikt som gör att de inte uppfyller kraven för KRAV-tillägg. Bland ungnorna, som var väldigt få individer, var också en del för tunga (11,9 %).

Tabell 18. Andelen KRAV-slaktade ungtjurar, stutar, kvigor och ungnor av tung kötttras som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %	Medelvikt, kg
Ungtjur	722	81,4	1,7	5,5	0,0	12,6	0,0	342
Stut	107	90,7	1,9	4,7	0,9	2,8	0,9	340
Kviga	327	79,2	19,3	0,9	0,3	3,1	0,9	289
Ungko	67	68,7	9,0	11,9	7,5	6,0	4,5	327

Fördelning på formklasser och fettgrupper för tung kötttras

I diagram 22 kan man se att de flesta ungtjurar klassar sig som R+ eller R, men att det också är många som klassar sig bättre än så. Störst andel kvigor återfinns i formklass R vilket också stutarna gör men deras formkurva är något förskjuten åt R- och har även en topp vid O.

Diagram 22. Procentuell fördelning av ungtjur, stut och kviga av tung kötttras inom olika formklasser, medeltalen för respektive kategori inom parentes i rutan.

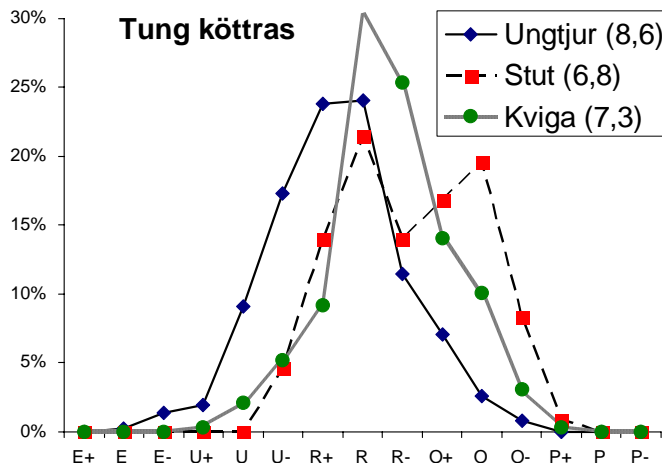

Diagram 23 visar att stutar har sin största andel i fettgrupp 3- och kvigor i fettgrupp 3. Ungtjurarna är betydligt magrare med största andelen i fettgrupp 2+.

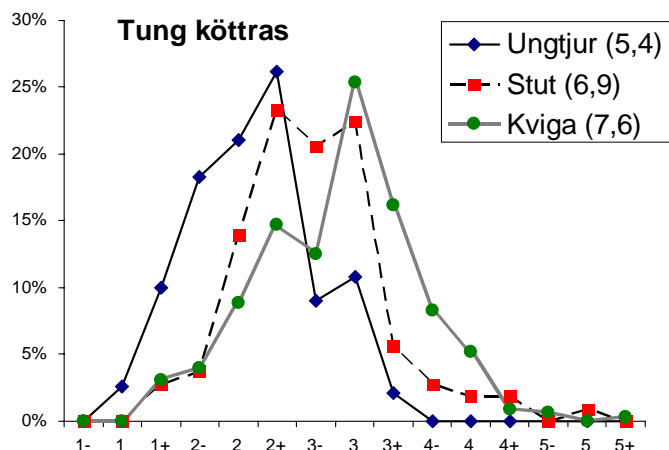

Diagram 23. Procentuell fördelning av ungtjur, stut och kviga av tung kötttras inom olika fettgrupper, medeltalen för respektive kategori inom parentes i rutan.

Raserna charolais och simmental

De numerärt största av de tunga kötttraserna är charolais och simmental. I kategorin ungtjur är det en större andel av simmental som klarar KRAV-tillägget (88,2 %) jämfört med charolais (78,8 %). De charolaistjurarna som inte uppfyller kvalitetskraven gör det främst på grund av för magra djur samt för hög vikt. Det visar på svårigheten för snabbväxande djur att bli slaktmogna innan de blir för stora. Bland stutarna är det däremot en större andel charolais (93 %) som klarar kvalitetskraven jämfört med simmental (87,0 %). För kvigornas del är det ungefär lika många charolais (79 %) som simmental (79,5 %) som klarar KRAV-tillägget. Den vanligaste orsaken till att de hamnade utanför kvalitetskraven var för låg vikt.

Tabell 19. Andelen KRAV-slaktade ungnöt av de tunga kötttraserna charolais och simmental som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Charolais							
Ungtjur	354	78,8	0,6	7,3	0,0	13,3	0,0
Stut	57	93,0	1,8	5,3	0,0	0,0	0,0
Kviga	176	79,0	19,3	0,0	0,6	2,8	1,1
Ungko	23	60,9	13,0	21,7	4,3	4,3	13,0
Simmental							
Ungtjur	296	88,2	2,7	3,4	0,0	8,1	0,0
Stut	46	87,0	2,2	4,3	2,2	6,5	2,2
Kviga	112	79,5	20,5	0,0	0,0	3,6	0,0
Ungko	36	69,4	8,3	5,6	11,1	8,3	0,0

Lätt kötttras

Tabell 20 visar att det var en stor andel (88,7%) av ungtjurarna av lätt kötttras som klarade gränserna för KRAV-tillägg. Av de som inte klarade gränsen var orsaken i första hand för lätta djur, 8,1 %. Det är en något större andel av de lätta kötttraserna som kastreras jämfört med de tunga raserna, men utfallet blir lite sämre. Det var 86,6 % av de lätta stutarna som klarade kraven. Orsaken till att stutarna inte klarade gränsen för KRAV-tillägg var i första hand för lätta djur (9,6 %).

Både kvigor och ungtjur har ibland problem att klara gränsen för KRAV-tillägget. Ungtjur klassar sig bättre än kvigor men det är väldigt få individer i statistiken. Bland ungtjurarna var det 64,8 %

som klarade gränsen och bland kvigorna var det 59,9 % som fick KRAV-tillägg. Problemet med kvigorna är att få upp djuren i tillräckligt hög vikt utan att få dem feta.

Tabell 20. Andelen KRAV-slaktade ungnöt av lätt kötttras som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %	Medelvikt, kg
Ungtjur	665	88,7	8,1	2,1	0,9	2,0	0,0	317,3
Stut	291	86,6	9,6	2,1	1,4	0,0	2,1	305,9
Kviga	324	59,9	31,5	1,2	3,4	0,0	9,0	266,2
Ungko	88	64,8	17,0	0,0	5,7	1,1	17,0	287,0

Fördelning på formklasser och fettgrupper för lätt kötttras

Jämfört med de tunga kötttraserna kan man i diagram 24 se att ungtjurarna av lätt kötttras har flest individer i formklass R och en sämre genomsnittlig formklassning (7,4) jämfört med de tunga kötttraserna (8,6). Både stutar och kvigor har en topp vid O+ och en likartad fördelning över de olika formklasserna.

Det syns tydligt i diagram 25 att ungtjurarna är betydligt magrare än både stutar och kvigor. Stutarna har en tydlig topp vid 3. Kvigorna har den största spridningen i fettansättning, men en topp vid 3+.

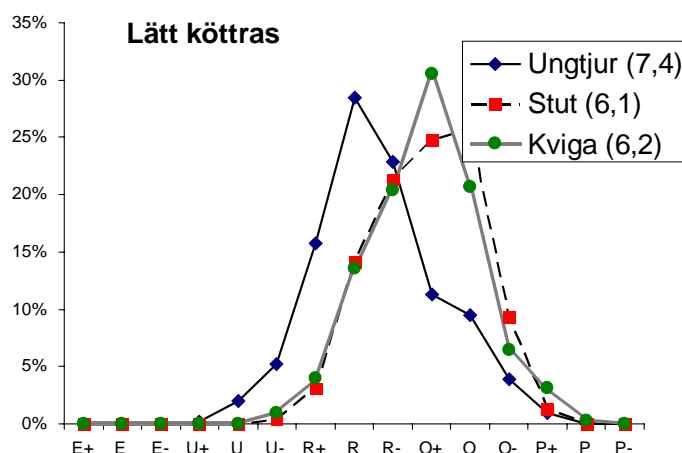

Diagram 24. Procentuell fördelning av ungtjur, stut och kviga av lätt kötttras inom olika formklasser, medeltalen för respektive kategori inom parentes i rutan.

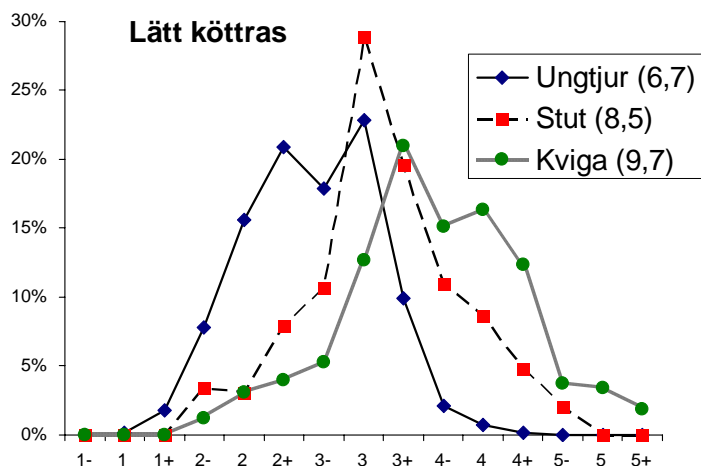

Diagram 25. Procentuell fördelning av ungtjur, stut och kviga av lätt kötttras inom olika fettgrupper, medeltalen för respektive kategori inom parentes i rutan.

Raserna aberdeen angus och hereford

Hereford är överlägset den numerärt största rasen av de lätta kötttraserna. Näst vanligast är aberdeen angus som ökar i popularitet bland de ekologiska uppfödarna. I kategorin ungtjur är det en större andel av angus som klarar KRAV-tillägget (92,4 %) jämfört med hereford (89,8 %). När det gäller stutarna klarar 88,8 % av rasen hereford kvalitetsgränsen jämfört med 89,1 % av angusstutarna. Stöttestenen för de lätta kötttraserna är oftast att komma upp i tillräcklig vikt utan att bli för feta och det gäller både för såväl angus som hereford. Det är speciellt kvigorna som hamnar utanför kvalitetsgränserna av dessa orsaker (hereford 60,8 % samt angus 63,1 %). Formklassningen är inget problem för någon av raserna eller kategorierna, undantaget anguskvigor och herefordungkor.

Tabell 21. Andelen KRAV-slaktade ungnöt av de lätta kötttraserna aberdeen angus och hereford som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
Angus							
Ungtjur	144	92,4	4,9	1,4	0,0	2,1	0,0
Stut	92	89,1	2,2	5,4	0,0	0,0	3,3
Kviga	84	63,1	25,0	1,2	4,8	0,0	11,9
Ungko	28	60,7	21,4	0,0	0,0	0,0	17,9
Hereford							
Ungtjur	508	89,8	6,9	2,4	0,2	1,2	0,0
Stut	188	88,8	10,1	0,5	1,1	0,0	1,6
Kviga	232	60,8	31,5	1,3	1,7	0,0	8,2
Ungko	56	69,6	12,5	0,0	7,1	1,8	16,1

Mjölkraser

Det var 66,7% av ungtjurarna av mjölkkras som klarade gränsen för KRAV-tillägg. Den vanligaste orsaken till att de inte klarade kvalitetsgränsen var för låg vikt (20,1 %) och för låg formklassning (19,3 %). Av mjölkkraserna är det en stor andel av handjuren som kastreras och 83 % av handjuren av mjölkkras i vårt material var stutar. Andelen stutar som klarar kraven för KRAV-tillägg jämfört med ungtjurarna är högre, 77,6 %. Den vanligaste orsaken till att tillägget uteblir för stutarna är framför allt för dålig form (18,7%). Stutar av lätt kött ras blir lätt för feta, men det är inget problem för mjölkkraserna.

Bland hondjuren klassades drygt tre fjärdedelar som ungtjur i slakten, vilken är en stor skillnad jämfört med kötttraserna där huvuddelen slaktas som kviga. Av kvigorna uppnådde 59,5 % gränsen för KRAV-tillägg och endast 30,7% av ungtjurarna. Den vanligaste orsaken till uteblivet tillägg var för dålig formklass (27,0 % av kvigorna och 64,1 % av ungtjurarna) och för låg vikt (26,8 % för kvigor och 40,2 % för ungtjur).

Tabell 22. Andelen KRAV-slaktade ungnöt av mjölkkras som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %	Medelvikt, kg
Ungtjur	483	66,7	20,1	2,7	19,3	11,0	0,0	299,1
Stut	2 387	77,6	6,0	0,9	18,7	1,9	0,1	312,1
Kviga	511	59,5	26,8	0,4	27,0	1,8	1,8	272,8
Ungko	1 534	30,7	40,2	0,8	64,1	13,7	0,5	265,3

Fördelning på formklasser och fettgrupper för mjölkraser

Det syns en markant skillnad gentemot kötttraserna vad gäller fördelningen på de olika formklasserna. Kurvorna för ungtjur, stut och kviga av mjölkras är i det närmaste identiska, väl samlade med huvuddelen av djuren i det lägre intervallet O+ till P. Ungtjurarna har sin formkurva förskjuten något mot de högre formklasserna jämfört med stut och kviga. Alla kategorier hade sin största andel i O-, men ungtjurarna något förskjuten mot O.

Vad gäller fettkurvorna är det stor spridning bland mjölkraserna. Stutar och kvigor följs åt med en topp vid 3 medan ungtjurarna har en viss förskjutning mot magrare djur med en topp vid 2+, dessutom finns en något lägre topp vid 3.

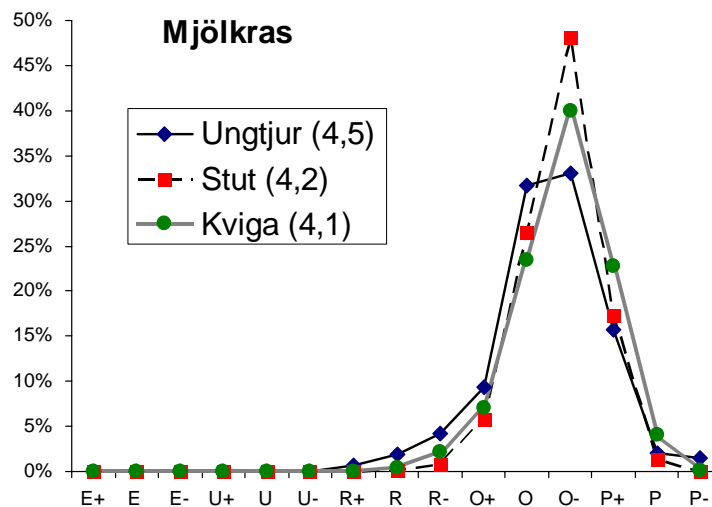

Diagram 26. Procentuell fördelning av ungtjur, stut och kviga av mjölkras inom olika formklasser, medeltalen för respektive kategori inom parentes i rutan.

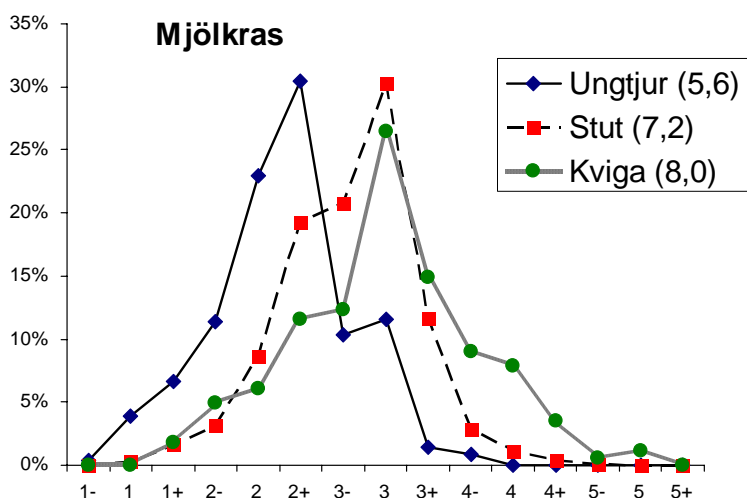

Diagram 27. Procentuell fördelning av ungtjur, stut och kviga av mjölkras inom olika fettgrupper, medeltalen för respektive kategori inom parentes i rutan.

Raserna SLB och SRB

Både SLB och SRB är numerärt stora raser i materialet över ekologiskt uppfödda djur. SRB representeras dock av fler individer (2 816 st) jämfört med SLB (2 026 st).

Av handjuren uppvisar SRB ett bättre utfall med 69,7% av ungtjurarna och 85,9 % av stutarna med KRAV-tillägg jämfört med SLB där 65,2 % av ungtjurarna och 65,3 % av stutarna uppnår kvalitetskraven för KRAV-tillägg. Det är vanligare att kastrera handjur av SRB än SLB vilket verkar vara en bra strategi. När det gäller SRB-stutarna är det framför allt formklassen som är problemet. Ungtjurarna är ofta för lätta (20,1 %) men har även dålig form och är för magra. När det gäller SLB ses ingen större skillnad mellan ungtjur och stut i möjligheten att uppnå kraven för KRAV-tillägg men stutarna har i högre utsträckning dålig form och ungtjurarna är oftare för lätta.

När det gäller hondjuren slaktas många som ungor jämfört med kötttraserna. Endast 23,9 % av ungvorna av SLB-ras får KRAV-tillägg. För båda raserna är det kraven på form och vikt som är svåra att uppfylla, skillnaden är att formen är ett större problem för SLB medan SRB har ännu svårare att komma upp i rätt vikt. Många ungor går antagligen till slakt p.g.a. sjukdomar eller andra problem och skickas därför på slakt utan hänsyn till om de är slaktmogna eller ej, därav det dåliga slakresultatet. När det gäller kvigorna är det betydligt fler som klarar kraven 53,7 % av SLB och 63,6 % av SRB. Kvigorna har lättare för att få tillräckligt hög formklassning jämfört med ungvorna men det tillsammans med för lätta djur är det största problemet även för kvigorna. Det finns mycket pengar att tjäna på att få upp hondjuren i rätt formklass och vikt och att slakta djuren innan slakt kan alltså vara mycket lönsamt.

Tabell 23. Andelen KRAV-slaktade ungnöt av mjölkraserna SLB och SRB som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %
SLB							
Ungtjur	198	65,2	16,7	2,5	27,8	9,1	0,0
Stut	907	65,3	5,3	1,1	31,6	2,2	0,1
Kviga	201	53,7	23,9	1,0	36,8	1,5	2,0
Ungko	720	23,9	35,1	0,8	73,3	18,9	0,4
SRB							
Ungtjur	274	69,7	20,1	2,9	11,7	11,3	0,0
Stut	1 443	85,9	6,0	0,8	10,1	1,7	0,1
Kviga	308	63,6	28,2	0,0	20,5	1,9	1,6
Ungko	791	37,4	43,9	0,9	55,1	9,0	0,6

Korsningsdjur

Korsningsdjuren är en stor och heterogen grupp som består av rasblandningar såväl mellan som inom rasgrupperna. Kvalitetsmässigt klarar 85,5 % av ungtjurarna och 90,1 % av stutarna KRAV-tillägget. Orsakerna till att de inte klarar kraven beror på för magra djur när det gäller ungtjurarna och för stutarnas del är det uppdelat mellan alla alternativ. Många ungor har för dålig form och både bland kvigor och ungor finns problemet att få upp dem i vikt. Eftersom vi inte har uppgift om ingående raser i varje enskilt djur är det inte möjligt att dra några mer långtgående slutsatser av siffrorna. Men man kan anta att det goda utfallet beror på en hög andel köttaskorsningar. Dessutom kan korsningseffekten i sig bidra till hög tillväxt och goda slaktkroppsegenskaper.

Tabell 24. Andelen KRAV-slaktade ungnötskorsningar som låg inom kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg samt orsakerna till att de hamnade utanför. Material från samtliga kontrollslakterier i Sverige.

Kategori	Antal	Med KRAV-tillägg, %	För lätt, %	För tung, %	För dålig form, %	För mager, %	För fet, %	Medelvikt, kg
Ungtjur	1898	85,5	4,7	4,2	0,4	6,3	0,0	328,1
Stut	1169	90,1	3,0	3,6	2,9	1,7	0,3	324,2
Kviga	1173	77,0	18,7	0,8	2,3	0,9	3,2	283,5
Ungko	408	58,6	22,8	3,2	25,7	6,1	3,9	290,3

Fördelning på formklasser och fettgrupper för korsningsdjur

Både vad gäller formklass och fettgrupp uppvisar korsningsdjuren en stor spridning över hela skalan. Jämfört med de andra rasgrupperna har korsningsdjuren sämre formmedeltal än de tunga köttraserna men bättre form än lätt köttras. Formklassningen på korsningsdjuren är betydligt bättre än hos de rena mjölkraserna. Korsningsdjuren är fetare än mjölkkras och tung köttras men magrare än lätt köttras.

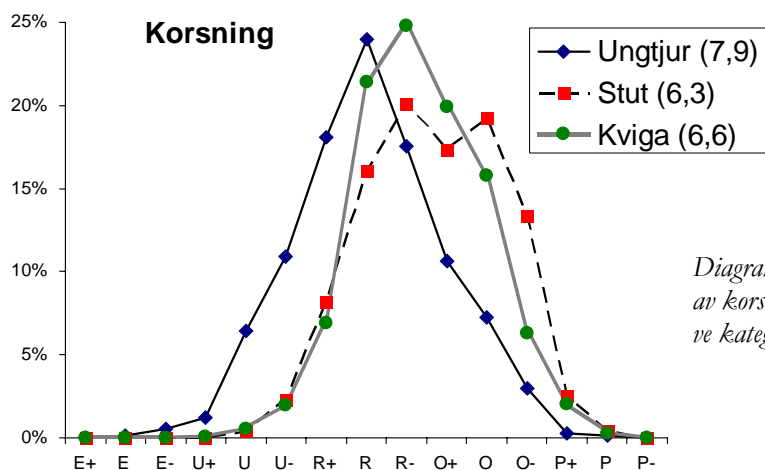

Diagram 28. Procentuell fördelning av ungtjur, stut och kviga av korsningar inom olika formklasser, medeltalen för respektive kategori inom parentes i rutan.

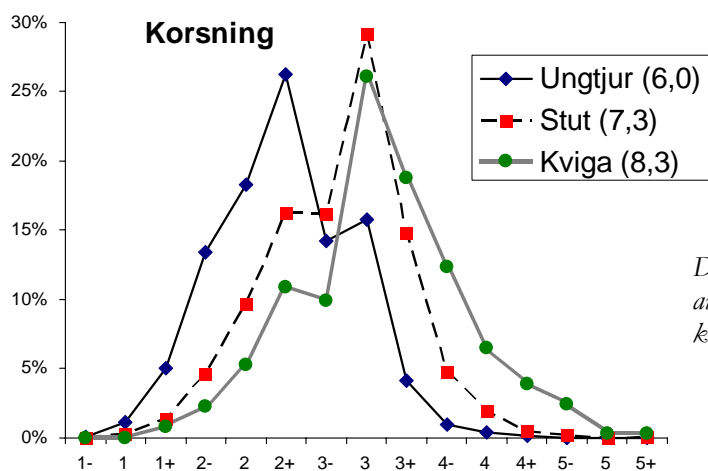

Diagram 29. Procentuell fördelning av ungtjur, stut och kviga av korsningar inom olika fettgrupper, medeltalen för respektive kategori inom parentes i rutan.

Slaktresultat slaktsvin

Liksom föregående år har vi för slaktsvinen använt oss av slaktdata som Scan givit oss tillgång till. Slakten av KRAV-grisar vid andra slakterier än Scans är mycket liten, så vårt material omfattar troligen mer än 90 % av de KRAV-uppfödda grisarna i Sverige. Under år 2006 slaktades 18 401 KRAV-grisar inom Scan. Det är en liten minskning med 3,8 % jämfört med föregående då 19 126 KRAV-grisar slaktades. När det gäller ekologiskt griskött är efterfrågan, speciellt på charkråvara, större än tillgången och ur det perspektivet är det speciellt olyckligt att slakten minskar, om än marginellt.

Vid Scan slaktades totalt 1 805 598 slaktsvin under 2006 och eftersom både KRAV-slakten och den totala slakten minskade blev andelen ekologiska grisar densamma som förra året, d.v.s. 1,0 %. Totalt slaktades i Sverige 2 919 360 slaktsvin under 2006 och om vi gör antagandet att Scan har 95 % av ekogrisslakten innebär det att 0,7% av Sveriges totala grisslakt är ekologiska djur.

I KRAV:s statistik för 2006 fanns det 47 svinproducenter, återigen en minskning och en halvering jämfört med fem år tidigare. 1 048 suggor och 20 876 slaktsvin fanns inrapporterade för 2006. Trots att antalet besättningar har minskat är antalet djur i princip oförändrat och de besättningar som är kvar har blivit större. Som i all djurproduktion sker en omstrukturering till färre men större enheter med effektivare produktion. Genomsnittstorleken på de ekologiska suggbesättningarna har till exempel mer än fördubblats på fem år från 15,0 suggor år 2002 till 32,8 suggor år 2006. Antalet slaktsvin per sugga har ökat med nästan två grisar per sugga och är jämfört med året innan och är 19,9 stycken i medeltal. Se tabell 25.

Tabell 25. Utveckling av antalet KRAV-anslutna besättningar och KRAV-godkända suggor och slaktsvin enligt KRAV:s uppgifter under åren 2002-2006. Källa: KRAV

År	2002	2003	2004	2005	2006
Antal svinproducenter	100	80	66	60	47
Antal suggbesättningar	78	59	48	40	32
Antal slaktsvinsbesättningar	90	70	56	48	41
Antal suggor	1 173	1 046	928	1 139	1 048
Antal slaktsvin	20 844	18 596	18 902	20 735	20 876
Antal suggor/besättning	15,0	17,7	19,3	28,5	32,8
Antal slaktsvin/sugga	17,8	17,8	20,4	18,2	19,9

Under hela 2006 har gränserna för högsta KRAV-tillägg följt bäst betalda viktintervall, se diagram 30. I dessa beräkningar har vi använt de intervall som under största delen av 2006 gällt för bästa betalning och därmed även högsta KRAV-tillägg, d.v.s. 73-92,9 kg och minst 55 % kött. Under julslakten justerades den övre viktgränsen nedåt, men sänkningen var mindre än den varit tidigare år. Beräkningarna är gjorda utifrån de viktgränser som gällde under största delen av året.

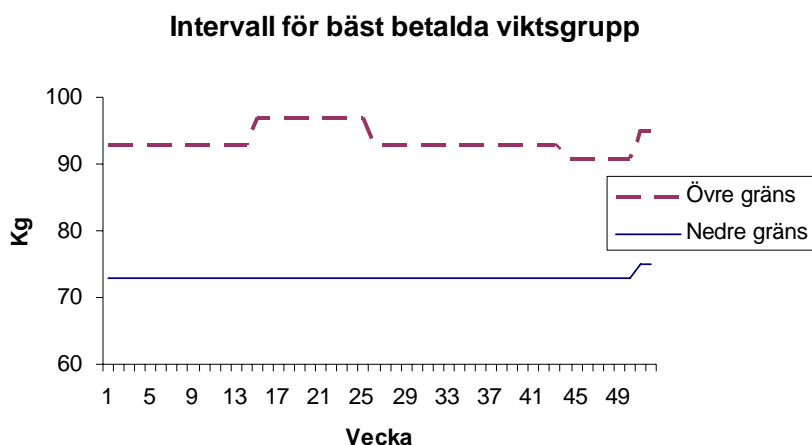

Diagram 30. Viktsintervallens variation för bäst betalda viktsgrupp och högsta KRAV-tillägg under 2006.
Källa: Scan.

Även under 2005 följde KRAV-tilläggen bäst betala viktgrupp, och intervallet i kilo mellan lägsta och högsta viktgräns var 2 kilo större (73-94,9 kg). Av den anledningen är inte andelen djur med högsta KRAV-tillägg helt jämförbart mellan åren 2005 och 2006.

För näst högsta KRAV-tillägg har krävts slaktsvin inom viktsintervallet 73 till 95 kg och 53 till 54 % kött, vilket helt överensstämmer med året innan. För slaktsvin med 55 % kött eller mer, men max 5 kg tyngre eller lättare än bäst betalda viktgrupp, utgår också högsta KRAV-tillägg men med 50 öres avdrag för varje högre eller lägre kilo. För de ekologiska slaktsvin som inte klarar gränserna för något av dessa kvalitetskrav utgår ett mindre tillägg.

Det högsta KRAV-tillägget har under 2006 varierat mellan 7,00 och 9,50 kr/kg. Prishöjningen började redan under sommaren för att stiga till de högsta nivåerna veckorna före julslakten. Det näst högsta tillägget har legat stabilt på 3,50 kr/kg fram till oktober då det höjdes till 4,00 kr/kg. Det lägsta tillägget höjdes då också från 1,00 kr/kg till 1,50 kr/kg. Prishöjningarna var framför allt en effekt av att bristen började bli kännbar när marknaden tog fart. Trots prishöjningarna i slutet av året blev inte det genomsnittliga tillägget per vecka för högsta KRAV-tillägg mer än 7,67 kr/kg jämfört med 7,97 kr/kg året innan vilket kanske förklarar producenternas avvaktande hållning. För de övriga tilläggsnivåerna blev medeltillägget något högre än året innan, 3,62 kr/kg resp. 1,12 kr/kg.

KRAV-tillägg slaktsvin 2006

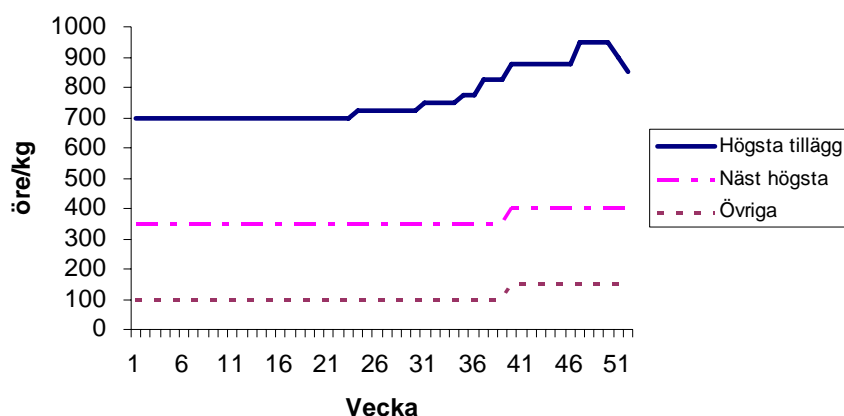

Diagram 31. KRAV-tilläggens storlek för slaktsvin vecka för vecka under 2006. Källa: Scan.

Klassning

År 2006 var det 76,3 % av de ekologiska slaktsvinen som uppfyllde kriterierna för högsta merbetaling (grisar i vikttrappan inte medräknade). Det var en minskning med 3 procentenheter jämfört med året innan då 79,3 % klarade gränserna för högsta KRAV-tillägg. Men å andra sidan var viktintervallet då 2 kg större (73-94,9 kg) så det är inte helt jämförbart. Om man skulle räkna med detta intervall även för 2006 så var det faktiskt en större andel som klarade samma kvalitetsmått 2006 jämfört med 2005.

Andelen i näst högsta klass ökade något och andelen med det lägsta tillägget var oförändrat. Andelen grisar i vikttrappan ökade med 2,2 procentenheter och det var de tunga grisarna som stod för hela ökningen. Man kan säga att det var de grisar som gav högsta tillägg under året innan, men där man förlorade 50 öre per kilo under 2006 genom att skicka dem vid för hög vikt. Alternativt slaktades faktiskt dessa grisar under veckorna 16-26 då den övre viktgränsen tillfälligt var höjd till 96,9 kg.

Tabell 26. Procentuell andel av slaktsvinen som låg inom de olika kvalitetsgränserna för KRAV-pristillägg i föreningslaketen. Källa: Scan

Djurslag	Antal st	Inom kvalitetsgränserna %
Slaktsvin högsta klass	14 043	76,3
Slaktsvin näst högsta klass	1 614	8,8
Slaktsvin i vikttrappan 68-72,9 kg	368	2,0
Slaktsvin i vikttrappan 93-97,9 kg	1 093	5,9
Slaktsvin övriga	1 283	7,0
Summa KRAV-slaktsvin 2006	18 401	100,0

Den vanligaste orsaken till att en del grisar inte klarade högsta merbetalning var som tidigare för låg köttprocent, 13,5 % av grisarna låg under 55 % kött. Det var en liten försämring jämfört med 2005 då motsvarande procentandel var 13,1. Ser man det i ett längre perspektiv har dock förbättringen varit betydlig då närmare 20 % av grisarna hade för låg köttprocent år 2002.

Det var 2,9 % av grisarna som var för lätta, vilket var nästan identiskt med året innan, men en väsentlig förbättring jämfört med 2004 då 5,6 % var för lätta. Som vi tidigare konstaterat var många grisar för tunga under 2006, 9,3 % jämfört med 6,4 % året innan (då förvisso viktgränsen för högsta tillägg var 95 kg istället för 93 kg).

Tabell 27. Procentuell andel av slaktsvinen som låg inom kvalitetsgränserna för högsta KRAV-pristillägg i föreningslaketen och orsakerna till att de hamnade utanför. Källa: Scan

Djurslag	Antal st	Inom kvalitetsgränserna %	För lätt %	För tung %	För låg kött% %
Slaktsvin högsta KRAV-klass	14 043	76,3	2,9	9,3	13,5

Vikter

I diagram 32 ser vi viktsfördelningen bland KRAV-uppfödda grisar. De svarta staplarna anger det antal som klarade gränserna för köttprocent och vikt. Slaktvikterna följer normalfördelningskurvan väl med flest djur i intervallet 85-87 kg. 41 % av de ekologiska grisarna vägde mellan 83 och 89 kg vid slakt. Under 2006 har det, liksom under de senaste åren, varit något lättare att klara kravet på köttprocent i de lägsta viktsklasserna, men det är inga stora skillnader.

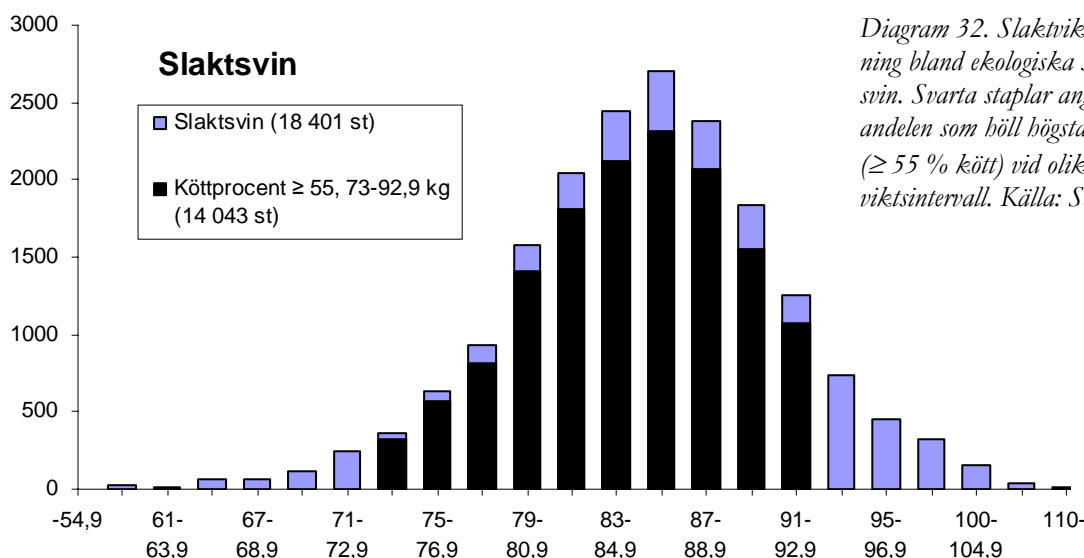

Diagram 32. Slaktviktsfördelning bland ekologiska slaktsvin. Svarta staplar anger andelen som höll högsta klass (≥ 55 % kött) vid olika viktsintervall. Källa: Scan

Jämförelse med konventionella slaktsvin

I tabell 28 kan man jämföra de konventionellt uppfödda grisarna med ekogrisar slaktade 2006. Slaktvikterna för ekogrisarna låg i genomsnitt på 85,3 kg, vilket är 0,5 kg minskning jämfört med förra året och i linje med att den övre viktgränsen var 2 kg lägre under 2006. De konventionella grisarna var något tyngre, i den totala slakten var medelvikten på 86,1 kg.

Den genomsnittliga köttprocenten för de ekologiska grisarna var 57,3 %, vilket var en tiondel lägre än 2005. I den totala slakten ökade köttprocenten istället med en tiondel till 57,8 % så det finns fortfarande en förbättringspotential för de ekologiska grisarna i detta avseende. Men sett i ett längre perspektiv har utvecklingen ändå varit positiv och köttprocenten har stadigt höjts från till exempel 56,7% under 2002.

Scans genomsnittliga avräkningspris 2006 för KRAV-grisar var 0,44 kr högre per kilo jämfört med året innan. Det är ett resultat av att grundavräkningen höjdes, då det genomsnittliga tillägget i stället minskade från 6,79 kr/kg till 6,60 kr/kg.

Tabell 28. Genomsnittlig slaktvikt och köttprocent samt genomsnittligt avräknat pris för ekologiskt och konventionellt uppfödda slaktsvin slaktade inom Scan. Medeltalen gäller de godkända grisarna. Källa: Scan

Djurslag	Antal	Slaktvikt kg	Köttprocent	Avräknat pris kr/kg
KRAV 2006	18 401	85,3	57,3	18,06 (tillägg 6,60)
Totalt 2006	1 805 598	86,1	57,8	11,45

Fördelning på köttprocent

Köttprocenten värderas genom tre väldefinierade mätställen på slaktkroppen i varmt tillstånd, varav två mått är på späcktjocklek och ett anger muskeldjup i kotlettmuskeln. Mätningen görs av en godkänd klassificerare som använder ett elektroniskt mätinstrument. Metoden är tämligen säker och jämförelser görs ständigt mellan olika klassificerare, kontrollen övervakas av Jordbruksverket. Diagram 33 visar köttprocentfördelningen för de KRAV-uppfödda grisarna. Det är inga stora skillnader jämfört med tidigare, men som tidigare nämnts var köttprocenten något lägre under 2006 vilket avspeglar sig i att det var 33,3 % av de ekologiska grisarna som hade en köttprocent på 59 eller högre jämfört med 2005 då 35,6 % hade 59 procent kött eller mer.

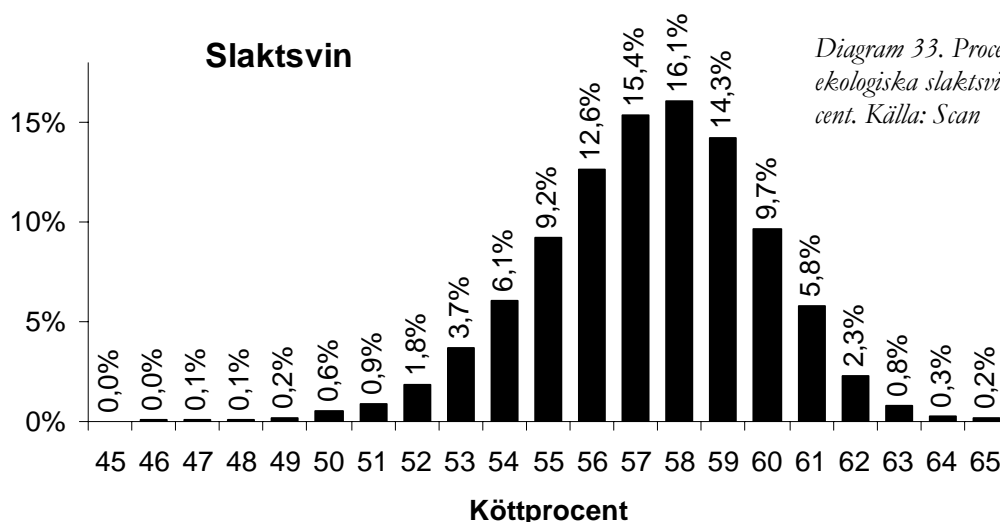

Diagram 33. Procentuell fördelning av de ekologiska slaktsvinen på olika köttprocent. Källa: Scan

Köttprocenten har ett starkt samband med fodersammansättningen och utfodringsintensiteten. Under 2006 och fram till 1/1 2008 var det enligt KRAV:s och EU:s regelverk fortfarande tillåtet med en inblandning av 15 % råvaror av konventionellt producerade foderråvaror, under förutsättning att de framtagits med tillåtna metoder (sojamjöl framställt genom kemisk extraktion är till exempel ej tillåtet). De proteinfoderblandningar som funnits på marknaden har underhand blivit allt bättre och är en förklaring till att klassningen förbättrats. En annan viktig faktor är att foderstyrningen till slaktsvinen blivit bättre. År 2008 kommer skärpningen i regelverket förmodligen göra att bra foderråvaror försvinner eller inte finns i tillräcklig mängd, samt att utrymmet för bra industriråvaror som potatisprotein minskar. Det kan få konsekvenser för klassningen även om foderindustrin gör vad de kan för att leta ekologiska råvaror.

Veckoslakt

Den största delen av den ekologiska svinuppfödningen sker enligt modellen för gruppvis, planerad produktion som ger ett jämnt flöde över året av slaktdjur. Diagram 34 visar att de slaktade KRAV-grisarna därför fördelar sig väldigt jämnt över året och att det slaktades i genomsnitt närmare 354 KRAV-grisar per vecka under 2006, med väldigt små veckovisa variationer. Efterfrågan från handeln är som störst till jul och därför stimuleras slakten, förutom med högre notering och högre KRAV-tillägg, även genom sänkta viktgränser under de sista veckorna innan jul. Den ökning som man sett tidigare även för de ekologiska grisarna uteblev i princip helt under 2006. Kanske är heller inte ekogrisarna lika beroende av julslakten eftersom ekologisk julsinka fryses in under månaderna dessförinnan för att möta efterfrågan från konsumenterna. Under veckorna 45-50 slaktades 2 321 KRAV-grisar vilket var 12,6 % av årets totala slakt. Som en jämförelse kan nämnas att motsvarande andel 2005 var drygt 15 % och under 2004 drygt 19 %. Julen 2006 var för övrigt det år då Scan på allvar fick känna av den ökade efterfrågan på ekologisk julsinka. 80 ton togs fram och såldes utan problem.

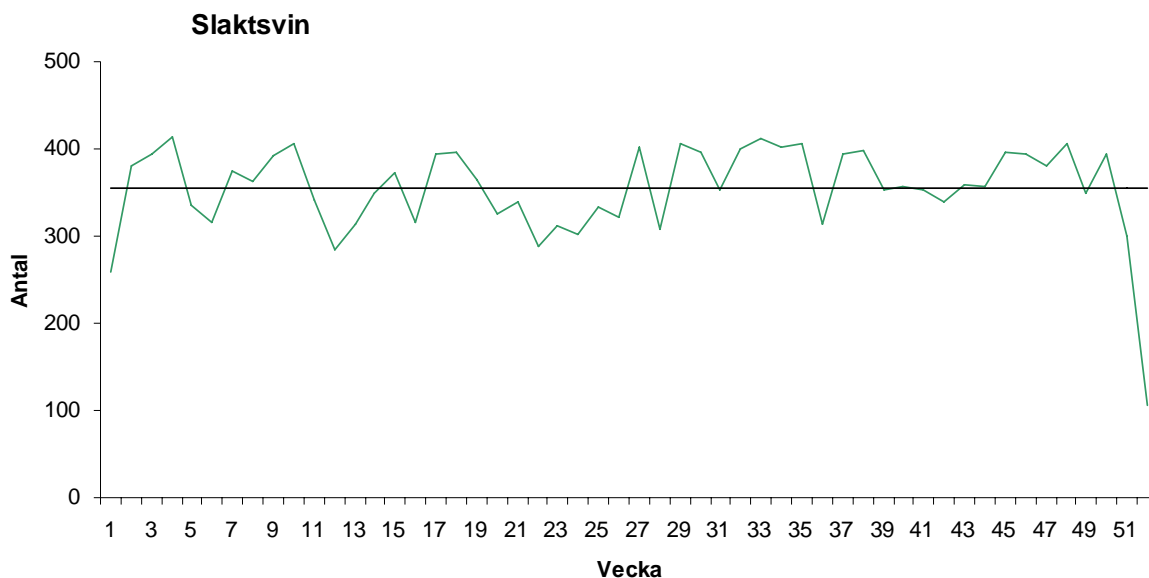

Diagram 34. Svinslaktens fördelning på veckonummer under 2006 inom Scan. Den horisontella linjen visar hur många slaktsvin som skulle ha slaktats varje vecka vid jämn tillförsel. Källa: Scan.

Besiktningens anmärkningar

Vi har slaktskadestatistik med uppgifter från 18 401 KRAV-grisar som har slaktats inom Scan under 2006 samt jämförande uppgifter för Scans totala slakt på 1 805 598 slaktsvin. KRAV-slaktade grisar på de övriga slakterierna i Sverige har inte registrerats på grund av litet antal (max 10 % av KRAV-slaktade grisar) och att uppgifterna inte gått att skilja ut från konventionell slakt i Jordbruksverkets underlag.

Den vanligaste orsaken till anmärkningar på ekologiska grisar vid slakt är parasitär leverskada som kan ses på djur som har eller nyligen har haft parasitangrepp, i första hand av spolmask. 11,8 % av de ekologiska grisarna hade denna anmärkning under 2006, vilket var en procentenhet lägre än under föregående år. Men det finns ändå anledning att uppmärksamma problemet, eftersom det är en siffra som i ett längre perspektiv ökat över tid. År 1998 låg frekvensen på ca 6 % och då i nivå med konventionella grisar. I den konventionella produktionen ligger andelen med parasitär leverskada på 2,9 % under 2006. Frekvensen av övrig leverskada bland ekologiska grisar har minskat från 4,3 % till 2,9 % men det är ändå en större andel än i den totala slakten där 0,8 % fick denna anmärkning.

Orsaken till att parasittrycket är högre i ekologisk grishållning är att man inte behandlar grisar förebyggande med avmaskningsmedel utan är hänvisad till att försöka minska nedsmittningen på naturlig väg. Inom konventionell grishållning är det rutin att behandla förebyggande inför varje grisning och insättning i slaktsvinsstall med avmaskningsmedel. Man har visat att det går att utrota spolmask genom stränga sektioneringsrutiner och avmaskning av alla inkommande djur, men det är ovanligt och kan ej göras i ekologisk produktion där grisarna går ute på bete i naturlig miljö.

Tilläggs bör att den sena infektionen som visar sig i slakt inte utgör någon nämnvärd belastning för djuret och inte påverkar dess välfärd. Det är en ofarlig men kosmetiskt tråkig förändring av levern som registreras i slakt, och som man i andra länder än Sverige inte sorterar bort.

Den mest frekventa anmärkningen hos konventionella slaktsvin är lungsäckinflammation. Under 2006 påvisades det hos 7,2 % av det totala antalet grisar men endast hos 2,9 % av de ekologiskt uppfödda. Den ekologiska uppfödningens formen med mer utevistelse och därmed bättre luft samt större ytor med lägre djurtäthet och smittryck har helt klart en positiv effekt. Frekvensen lunginflammation är också marginellt lägre för de ekologiska grisarna. 5,8 % (2005 – 5,1 %) hade denna anmärkning jämfört med 6,1 % av de konventionella.

Ledinflammationer är något som förekommer i högre grad bland ekogrisar vilket har att göra med rödsjuka bakterien som finns i jorden och som därför särskilt hårt drabbar grisar som vistas ute på bete och i halmrika system. Det var 3,8 % av de ekologiska grisarna som fick anmärkning, jämfört med 0,9 % i den totala slakten. Här kan man förebygga med vaccinationer mot rödsjuka, vilket är tillåtet även i ekologisk produktion och har dokumenterad effekt på frekvensen anmärkningar. Det är något som redan görs i många besättningar men som borde göras i högre utsträckning. Det finns exempel på besättningar som ligger mycket lågt i ledanmärkningar genom förebyggande vaccination.

Anmärkningen övrig leverskada har ökat något de senaste åren och det finns anledning att se över skaderisker och underlag i såväl fällor som i inomhusmiljön. Men den ökade skaderisken kanske också får ställas i relation till mervärdet av den positiva miljöeffekt de ekologiska grisarna får genom utevistelsen och större rörelsetor.

Tabell 29. Andel djur med olika slaktanmärkingar, slaktsvin. Källa: Scan

Anm.% KRAV 2006	Anm.% Totalt 2006	Anm.% KRAV 2005	Kod	Sjukdom
11,8	2,9	12,8	84	Parasitär leverskada
5,8	6,1	5,1	61-72	Lunginflammation
4,4	0,7	3,4	55/56	Övrig leverskada
3,8	0,9	3,1	31/32	Ledinflammation
2,9	0,8	4,3	87/88	Övrig leverskada
2,9	7,2	3,6	75/76	Lungsäcksinflammation
1,4	1,7	1,3	29/30	Bölder
1,4	1,4	1,2	57/58	Svansbiten
1,2	0,7	1,5	77/78	Lungsäcks- och bukhinneinflammation

Man bör vara medveten om att slaktskadestatistiken endast ger en begränsad bild av djurens välfärd till det som kan ses vid slakt. Det vore intressant att dessutom kunna studera skillnader i sjukdomsförekomst mellan ekologiska och konventionella djur även under deras livstid, t.ex. genom veterinärbehandlingar och medicinanvändning. Hälsostatusen i övrigt bland ekogrisar upplevs ofta som mycket god, det är t.ex. ovanligt med ledinflammationer och diarréer bland smågrisar och avvanda grisar. Agalaktier hos suggor förekommer nästan inte alls. Ekogrisbesättningar behandlar mycket sparsamt och har inte heller anledning att behandla med antibiotika annat än i undantagsfall. Men detta kommer inte till uttryck i de siffror vi får fram i slaktskadestatistiken.

Sammanfattning

Lamm

Under 2006 slaktades ca 13 400 KRAV-lamm, vilket visar att trenden med ökad slakt av ekologiska lamm fortsätter. Ökade gjorde också antalet konventionellt slaktade lamm och KRAV-lammens andel blev 7%.

Det är en hög andel av de ekologiska lammen som håller god kvalitet. Hela 90 % av lammen klarade kvalitetsgränserna för KRAV-tillägg under 2006. En viktig orsak till det goda resultatet var få djur med dålig formklassning. Det var endast 4 % av lammen som klassades som O- eller sämre. Den största enskilda orsaken till att man inte klarade gränserna för KRAV-tillägget var, liksom tidigare, för feta lamm.

Medelvikten för KRAV-lammen var 18,7 kg, vilket var något tyngre jämfört med de konventionella lammen. Det var en större andel av de ekologiska lammen som hade tillräckligt hög formklass för KRAV-tillägg jämfört med de konventionella. De ekologiska lammen var samtidigt något fetare.

I snitt slaktades det ca 260 KRAV-lamm per vecka, men med stora variationer såväl över året som mellan enskilda veckor. Totalt slaktas ca 36 % av KRAV-lammen under första halvåret och merparten under hösten. Den genomsnittliga veckoslakten under våren lägger ribban för försäljningen under hela året, så det finns fortfarande utrymme för mer vårlamm.

KRAV-tillägget för lamm varierade mellan 2,00 kr och 5,00 kr. Det genomsnittliga tillägget per vecka var 3,18 kr/kg, vilket är något lägre än under 2005. Den dåliga prisutvecklingen beror troligtvis på slakteriernas svårighet att avsätta allt KRAV-lammkött som ekologiskt med tillhörande merpris.

Kalv

Mellankalvarna har, liksom de tre föregående åren, inte erhållit något KRAV-tillägg inom Scan. Trots det slaktades 601 ekologiska mellankalvar under 2006. Motivet att föda upp ekologisk mellankalv kan vara att man säljer på en nischmarknad mer eller mindre direkt till kund och att man på så sätt ändå kan få merbetalning för djuren. De ekologiskt uppfödda djuren utgör endast 1,9 % av det totala antalet mellankalvar.

Bland de ekologiska mellankalvarna höll endast 39 % de valda kvalitetsgränserna. Eftersom uppfödaren ändå inte är beroende av Scans kvalitetsgränser för bästa betalning kanske man väljer lämplig slakttidpunkt utifrån andra kriterier. Den absolut vanligaste anledningen till att kalvarna inte uppfyllde kvalitetskraven var för låg vikt, nästan hälften av kalvarna vägde mindre än 120 kg.

Medelvikten för ekologiska mellankalvar var förhållandevis låg (120 kg) och speciellt i jämförelse med den totala slakten där medelvikten var 141 kg. Med dagens goda efterfrågan på ekologiskt kött finns det möjlighet att utnyttja djuren bättre genom att föda upp dem till högre slaktvikter.

Det var 19 % av de ekologiskt uppfödda kalvarna som hade den riktigt ljusa köttfärgen *** jämfört med de konventionella där 28 % fick den högsta klassningen. Orsaken är med all säkerhet skillnaderna i uppfödningens form där konventionella mellankalvar utfodras med mycket kraftfoder och liten andel grovfoder som ger den ljusa färgen.

De flesta ekologiska mellankalvar föds på våren och slaktas på senhösten och under veckorna 43-51 slaktades närmare hälften av årets ekologiska kalvar. Det är önskvärt med en jämnare tillförsel av kalvkött över året. Det finns många restauranger som uppskattar och kan betala för det fina ekologiska kalvköttet, men förutsättningen är att det kan finnas på menyn hela året.

Ungnöt

Under 2006 slaktades 12 234 KRAV-ungnöt. Handjuren utgör ungefär två tredjedelar av det totala antalet slaktade ekologiska ungnöt, med en liten övervikt mot stutar. Den totala ungnötsslakten i Sverige fortsätter att minska och de KRAV-uppfödda ungdjuren utgjorde 4 % av den totala slaktvolymen. Stutar är en uppfödningsslagform som passar bra för ekologisk produktion och av dessa var 8 % ekologiska. Även ur köttkvalitetssynpunkt är det en fördel med stutar som av köttexperter bedöms ha en bättre ätkvalitet än ungtjurar.

Av de 12 234 KRAV-ungnöt som slaktades 2006 uppfyllde 72 % kvalitetskraven för KRAV-tillägg. Det är som tidigare ungtjurarna som har lättast att klara kriterierna för KRAV-tillägg, 83 % gjorde det, men också bland stutarna får den största delen, 82 %, tillägget. Bland kvigorna är det också en förhållandevis stor andel, 71 %, som klarar kvalitetskraven, speciellt jämfört med tidigare då den undre viktgränsen var 275 kg. Men det är fortfarande svårt att få tillägget på ungdjuren där bara 38 % klarade kvalitetsgränserna.

En jämförelse av slaktresultatet med den totala slakten visar att alla kategorier av de ekologiskt uppfödda djuren har en högre genomsnittlig formklass än genomsnittet. Störst skillnad är det för ungtjurar som har hela 1,4 enheter högre formklass. En förklaring kan vara att kötttrasinslaget är större bland de ekologiska tjurarna. Ekologiska djur har en tendens att vara något magrare än genomsnittet, förutom bland ungdjuren som är något fetare.

Under 2006 har KRAV-tillägget varierat mellan 3,25 och 4,25 kr per kilo under året, med det högsta tillägget under hösten i samband med den nio veckor långa ekoköttkampanjen. Det slaktades i snitt ca 235 djur/vecka under 2006 och som mest drygt 330 stycken. Slakten under sommarmånaderna var som vanligt låg, vilket inte är önskvärt, då efterfrågan på kött generellt är större än utbudet. Tyvärr är det inte allt kött från ekologiskt uppfödda djur som säljs som KRAV-kött, men under 2006 kom vändningen då alltfler leverantörer fick KRAV-kontrakt med Scan.

Rasjämförelser ungnöt

De vanligaste raserna bland de slaktade KRAV-djuren är olika mjölkraiser. En annan stor grupp är korsningsdjuren, 38 % av djuren är korsningar. Lätta och tunga kötttraser bidrar med drygt 21 % av slakten. Det är något fler lätta än tunga kötttraserdjur.

Tung kötttraser

Av de tunga kötttrasererna är det en stor andel (81 %) som uppfyller kraven för KRAV-tillägg. Det är en relativt liten andel av de tunga kötttrasererna som kastreras, men en större andel (91 %) av stutarna som klarar kraven för KRAV-tillägg jämfört med ungtjurarna (81 %). Skillnaden beror i första hand på att det kan vara svårt att få tillräckligt hög fettansättning på ungtjurar av tung kötttraser. 13 % av ungtjurarna var för magra. Bland stutarna är den vanligaste orsaken till uteblivet tillägg för hög vikt. Bland ungtjurarna är det en större andel av simmental som klarar KRAV-tillägget (88 %) jämfört med charolais (79 %). Bland stutarna är det däremot en större andel charolais (93 %) som klarar kvalitetskraven jämfört med simmental (87%).

Hondjur av tung kötttraser har betydligt lättare än andra rasgrupper att klara kvalitetskraven, det var 79 % av kvigorna och 69 % av ungdjuren som gjorde det. Bland hondjuren är det i första hand för låg vikt som gör att de inte får KRAV-tillägg. För kvigornas del är det ungefär lika många charolais som simmental som klarar KRAV-tillägget.

Lätt kötttraser

Även bland de lätta kötttrasererna är det en stor andel (80 %) som klarar kraven för tillägg. Bland handjuren är det ingen större skillnad mellan ungtjur och stut, där 89 respektive 87 % klarar gränsen för tillägg. Av de handjur som inte klarade gränsen är orsaken i första hand för lätta djur. Hos

ungtjurarna är det en något större andel angus som klarar KRAV-tillägget (92 %) jämfört med hereford (90 %). När det gäller stutarna är skillnaden ännu mindre mellan raserna.

Både kvigor och ungor har ibland problem att klara gränsen för KRAV-tillägget. Ungkor klassar sig bättre än kvigor men det är väldigt få individer i statistiken. Bland ungor var det 65 % som klarade gränsen och bland kvigor var det 60 % som fick KRAV-tillägg. Problemet med kvigor är att få upp djuren i tillräckligt hög vikt utan att få dem feta. Det är något större andel av anguskvigor (63 %) som klarar kvalitetsgränsen jämfört med herefordkvigor (61 %).

Mjölkras

Bland mjölkrasdjuren är det bara 60 % som klarar gränsen för högsta KRAV-tillägg. Stutarna har betydligt lättare än ungtjurarna att få KRAV-tillägg, 78 % jämfört med 67% av ungtjurarna. Den vanligaste orsaken hos handjuren till att de inte klarar kvalitetsgränsen är för låg vikt och för dålig formklass. Bland handjuren är det fler SRB än SLB som klarar kvalitetskraven, framför allt bland stutarna där 86 % av SRB-djuren får tillägg jämfört med 65 % av SLB-djuren.

Bland hondjuren klassades drygt tre fjärdedelar som ungo i slakten, vilken är en stor skillnad jämfört med kötttraserna där huvuddelen slaktas som kvinga. Av kvigor uppnådde 60 % gränsen för KRAV-tillägg och endast 31 % av ungor. Endast 24 % av ungor av SLB-ras får KRAV-tillägg. För båda raserna är det kraven på form och vikt som är svåra att uppfylla, skillnaden är att formen är ett större problem för SLB medan SRB har ännu svårare att komma upp i rätt vikt. När det gäller kvigor är det betydligt fler som klarar kraven, 54 % av SLB och 64 % av SRB. Det finns mycket pengar att tjäna på att få upp hondjuren i rätt formklass och vikt och att slutgoda djuren innan slakt kan alltså vara mycket lönsamt.

Korsningsdjur

Korsningsdjuren är en stor och heterogen grupp som består av rasblandningar såväl mellan som inom rasgrupperna. Kvalitetsmässigt klarar 86 % av ungtjurarna och 90 % av stutarna KRAV-tillägget. Orsakerna till att de inte klarar kraven beror på för magra djur när det gäller ungtjurarna och för stutarnas del är det uppdelat mellan alla alternativ. Bland hondjuren är det 77% av kvigor och 59 % av ungor som klarar kvalitetskraven. Man kan anta att det goda utfallet beror på en hög andel köttorskningar. Dessutom kan korsningseffekten i sig bidra till hög tillväxt och goda slaktkroppsegenskaper.

Jämfört med de andra rasgrupperna har korsningsdjuren sämre formmedeltal än de tunga kötttraserna men bättre form än lätt kötttras. Formklassningen på korsningsdjuren är betydligt bättre än hos de rena mjölkraserna. Korsningsdjuren är fetare än mjölkras och tung kötttras men magrare än lätt kötttras.

Slaktsvin

Under år 2006 slaktades 18 401 KRAV-grisar inom Scan. Det är en liten minskning med 4 % jämfört med föregående då 19 126 KRAV-grisar slaktades. Eftersom både KRAV-slakten och den totala slakten minskade blev andelen ekologiska grisar densamma som förra året, d.v.s. 1,0 %. Räkna på hela Sveriges grisslakt utgör ekogrisarna ungefär 0,6 %.

År 2006 var det 76 % av de ekologiska slaktsvinen som uppfyllde kriterierna för högsta merbetalning. Det var en minskning med 3 procentenheter jämfört med året innan. Men å andra sidan var viktintervalllet då 2 kg större så det är inte helt jämförbart.

Den vanligaste orsaken till att en del grisar inte klarade högsta merbetalning var som tidigare för låg köttprocent, 14 % av grisarna låg under 55 % kött. Det var en marginell försämring jämfört med 2005 då motsvarande procentandel var 13. Ser man det i ett längre perspektiv har dock förbättringen varit betydlig då närmare 20 % av grisarna hade för låg köttprocent år 2002.

Slaktvikterna för ekogrisarna låg i genomsnitt på 85,3 kg, vilket är 0,5 kg lägre jämfört med förra året och 0,8 kg lägre än i den totala slakten. Den genomsnittliga köttprocenten för de ekologiska grisarna var 57,3 %, vilket var en tiondel lägre än 2005. I den totala slakten ökade köttprocenten istället med en tiondel till 57,8 % så det finns fortfarande en förbättringspotential för de ekologiska grisarna i detta avseende. Men sett i ett längre perspektiv har utvecklingen ändå varit positiv och köttprocenten har stadigt höjts de senaste åren.

Det slaktades i genomsnitt närmare 370 KRAV-grisar per vecka under 2006, med väldigt små veckovisa variationer. Den ökning som man sett tidigare inför julslakten även för de ekologiska grisarna uteblev i princip helt under 2006.

Det högsta KRAV-tillägget har under 2006 varierat mellan 7 och 9,50 kr/kg, med de högsta nivåerna veckorna före julslakten. Det näst högsta tillägget har legat stabilt på 3,50 kr/kg fram till oktober då det höjdes till 4 kr/kg. Det lägsta tillägget höjdes då också från 1 kr/kg till 1,50 kr/kg. Prishöjningarna var framför allt en effekt av att bristen började bli kännbar när marknaden tog fart. Trots prishöjningarna i slutet av året blev inte det genomsnittliga tillägget per vecka för högsta KRAV-tillägg mer än 7,67 kr/kg jämfört med 7,97 kr/kg året innan vilket kanske förklarar producenternas avvaktande hållning.

Sjukdomar

Ett sätt att mäta hälsa och sjukdomsfrekvens hos ekologiskt uppfödda djur är att studera de besiktningsanmärkningar som registreras vid slakt. Anmärkningar på grund av parasitförekomst är vanligare hos de ekologiska djuren eftersom rutinmässig avmaskning i förebyggande syfte inte är tillåten.

De vanligaste sjukdomsanmärkningarna på såväl de ekologiska som de konventionella lammen var parasiten lilla leverflundran följt av lunginflammation. Frekvensen av dem var marginellt högre i år hos de ekologiska. Generellt kan sägas att det bland får i allmänhet är en mycket liten del av djuren som har slaktanmärkningar jämfört med de andra djurslagen.

Hos mellankalvar är det stor skillnad i anmärkningar jämfört med de konventionellt uppfödda. Det var 13 % av de ekologiska som hade någon anmärkning jämfört med de konventionellt uppfödda där 28 % hade någon anmärkning under 2006. Det visar den positiva effekten av den ekologiska uppfödningens formen med mycket utevistelse och grovfoder. Den största skillnaden i hälsoläget noterar man på lunginflammationer där 16 % av de konventionella kalvarna drabbats jämfört med 4 % av de ekologiska. Noterbart är också den stora skillnaden i andelen leverbölder där 7% av de konventionella fått anmärkning jämfört med 0,5 % av de ekologiska.

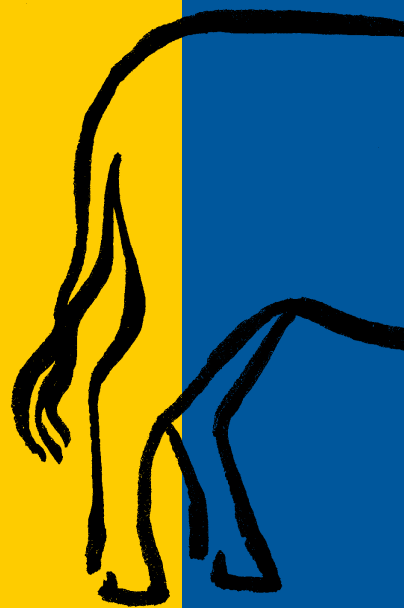
Bland ungnöten, såväl hos de konventionella som ekologiska djuren, finns inte någon enskild sjukdomsanmärkning som förekommer i stor omfattning, utan det finns istället många olika anmärkningar, var och en i låg frekvens. Lunginflammation förekommer hos ungefär 3 % av alla djur, konventionella som ekologiska, medan leverböld och pleurit är vanligare hos de konventionellt uppfödda djuren. De ekologiska djuren har framför allt mer parasiter än de konventionella och därför är parasitrelaterade anmärkningar som till exempel lilla och stora leverflundran, nackbandmask och parasitära granulom något vanligare hos de ekologiska djuren.

Den vanligaste orsaken till anmärkningar på ekologiska grisar var parasitär leverskada som kan ses på djur som har eller nyligen har haft parasitangrepp, i första hand av spolmask. Däremot är det betydligt mindre andel ekologiska grisar som får anmärkning för lungsäckinflammation, vilket är den vanligaste anmärkningen hos konventionella slaktsvin, där frekvensen är mer än dubbelt så hög. Anmärkningen övrig leverskada har ökat något de senaste åren och det finns anledning att se över skaderisker i såväl fällor som i inomhusmiljön.

Slaktkropparnas kvalitet i ekologisk uppfödning 2006

ekokött^{TM}
Sveriges ekologiska köttproducenter

Telefon: 018-56 04 07, verksamhetsledare
Telefon: 0511-530 19, ordförande

Text: Ylva Åkerfeldt, Titti Strömne, Victoria Olsson,
Stina Stabo, Maria Alarik

Databearbetning och layout: Ylva Åkerfeldt

Tryck: Maj 2008 vid Kopieringshuset i Uppsala

Materialet kan beställas från Ekokötts
kansli mot porto och exp avgift, 30 kr
Telefon: 018-56 04 00

Kan även beställas eller laddas ner från
hemsidan: www.ekokott.se

Detta material har delvis
finansierats med EU-medel

ekokött^{TM}

Sveriges ekologiska köttproducenter